

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KOMUNIKACE A LIDSKÉ ZDROJE

Vysoká škola ekonomie a managementu

info@vsem.cz / www.vsem.cz

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

NÁZEV BAKALÁŘSKÉ PRÁCE/TITLE OF THESIS

Dluhová krize v Irsku/The debt crisis in Ireland

TERMÍN UKONČENÍ STUDIA A OBHAJOBA (MĚSÍC/ROK)

01/2016

JMÉNO A PŘÍJMENÍ / STUDIJNÍ SKUPINA

Eva Bajerová/KLZ 18

JMÉNO VEDOUcíHO BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

PhDr. Ing. Pavla Bednářová, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ STUDENTA

Odevzdáním této práce prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci na uvedené téma vypracoval/a samostatně a že jsem ke zpracování této bakalářské práce použil/a pouze literární prameny v práci uvedené.

Jsem si vědom/a skutečnosti, že tato práce bude v souladu s § 47b zák. o vysokých školách zveřejněna, a souhlasím s tím, aby k takovému zveřejnění bez ohledu na výsledek obhajoby práce došlo.

Prohlašuji, že informace, které jsem v práci užil/a, pocházejí z legálních zdrojů, tj. že zejména nejde o předmět státního, služebního či obchodního tajemství či o jiné důvěrné informace, k jejichž použití v práci, popř. k jejichž následné publikaci v souvislosti s předpokládanou veřejnou prezentací práce, nemám potřebné oprávnění.

Datum a místo: 29.11.2015, Říčany

PODĚKOVÁNÍ

Rád/-a bych tímto poděkoval/a vedoucímu bakalářské práce, za metodické vedení a odborné konzultace, které mi poskytl/a při zpracování mé bakalářské práce.

Vysoká škola ekonomie a managementu

info@vsem.cz / www.vsem.cz

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SOUHRN

1. Cíl práce:

Cílem práce je rozbor dluhové krize v Irsku, zejména pak identifikace hlavních příčin vzniku dluhové krize a analýza průběhu z pohledu základních makroekonomických ukazatelů. Dalším cíle je vyhodnocení úspěšnosti implementovaných po-krizových opatření a navržení hospodářsko-politických opatření, která by mohla pomoci ke zlepšení současné irské ekonomické situace.

2. Výzkumné metody:

V bakalářské práci byly použity zejména výzkumné metody analýzy, syntézy, komparace, ale také metoda historické analýzy dat.

3. Výsledky výzkumu/práce:

Dle zjištěných informací bylo hlavní příčinou dluhové krize rizikové chování irských bank a investičních společností a to především rychlým vzestupem hypotečních úvěrů. Rizikové chování bank se dělo především z toho důvodu, že chyběl nad nimi dohled. Významná část úvěrů měla spekulativní charakter, který byl podmíněn vládním opatřením na zvyšování motivace občanů a investorů k nákupu nemovitostí daňovými stimuly.

4. Závěry a doporučení:

Krise se projevila především v negativním vývoji makroekonomických ukazatelů. Pro řešení irská vláda zvolila rozpočtová opatření. Tato opatření měla negativní vliv v podobě poklesu spotřebitelské a investiční poptávky a vzestupu míry nezaměstnanosti. V práci jsou navržena možná řešení krize, jako například zavedení zvláštního fondu, ve kterém by byly umístěny finanční prostředky, které by se použily v případě negativního hospodářského vývoje. Dalším řešením by mohlo být zpřísnění dohledu a regulace bankovního sektoru nebo restrukturalizace dluhu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Eurozóna, dluhová krize, veřejný dluh, veřejné finance, finanční nerovnováha

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SUMMARY

1. Main objective:

There are two main focuses of this Work. The first one is a debt crisis in Ireland, especially with regard to identify main reasons why the debt crisis happened and process analysis from the major macro-economic factors points of view. The second focus is to evaluate implemented after-crisis procedures and measures and to propose the right economic and politic ways how to improve contemporary Irish economic situation.

2. Research methods:

In the bachelor thesis will be used mainly research methods of analysis, synthesis, comparison, but also historical data analysis method.

3. Result of research:

Based on available detections, the major reason of the Irish crisis was bank and investment companies' behaviour leading to a critically fast growth of mortgages. This kind of behaviour was possible due to missing control factors and institutions on the market. Remarkable part of mortgages was dedicated and intended to be speculated, what was allowed and supported by Government decision to stimulate the demand by Tax advantages and deductions for investors and end users.

4. Conclusions and recommendation:

The crisis affected all macro-economic factors and was responsible for its negative developments in following years. Irish Government chosen budget cuts as a solution and those cuts and reductions impacted negatively the market and investment demand and as well caused the unemployment increase. In this Work there are some potential solutions mentioned and proposed, for example Special Fund with reserve function establishing or debt restructuring combined with appropriate regulations of bank sector in Ireland.

KEYWORDS

Eurozone, debt crisis, public debt, public finance, financial imbalances

JEL CLASSIFICATION

O160 Economic Development: Financial Markets; Saving and Capital Investment; Corporate Finance and Governance

N140 Economic History: Macroeconomics; Growth and Fluctuations: Europe: 1913

O520 Economywide Country Studies: Europe

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Eva Bajerová
Studijní program:	Ekonomika a management (Bc.)
Studijní obor:	Komunikace a lidské zdroje
Studijní skupina:	KLZ 18
Název BP:	Dluhová krize v Irsku
Zásady pro vypracování (stručná osnova práce):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod 2. Cíl a metodika 3. Evropská měnová unie, vznik a vývoj 4. Teoretické vymezení dluhové krize, měření, příčiny 5. Členství Irsku v Eurozóně 6. Příčiny a důsledky dluhové krize v Irsku 7. Zhodnocení úspěšnosti implementovaných protikrizových opatření 8. Vyhodnocení a doporučení 9. Závěr
Seznam literatury: (alespoň 4 zdroje)	<ul style="list-style-type: none"> • BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH. <i>Ekonomie evropské integrace</i>. 4. vyd. Praha: Grada, 2013. 580 s. ISBN 9788024745688. • JANÁČKOVÁ, S. <i>Krize eurozóny a dluhová krize vyspělého světa</i>. Vyd. 1. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010. 99 s. ISBN 9788086547954. • KOHOUT, P. <i>Finance po krizi: Evropa na cestě do neznáma</i>. 3., rozš. vyd. Praha: Grada, 2011. 328 s. ISBN 9788024740195. • DĚDEK, O. <i>Doba eura: úspěchy a nezdary společné evropské měny</i>. 1. vyd. Praha: Linde, 2014. 335 s. ISBN 9788072019335.
Harmonogram	<ul style="list-style-type: none"> • Zpracování cílů a metodiky do 30.6.2015 • Zpracování teoretické části do 31.7.2015 • Zpracování výsledků do 31.8.2015 • Finální verze do 30.9.2015
Vedoucí práce:	PhDr. Ing. Pavla Bednářová, Ph.D.

Prof. Ing. Milan Žák, CSc.
rektor

V Praze dne 28.6.2015

Prof. Ing.
Milan Žák
CSc.

Digitálně podepsal Prof. Ing.
Milan Žák CSc.
DN: c=CZ, cn=Prof. Ing. Milan
Žák CSc., o=Vysoká škola
ekonomie a managementu,
o.p.s., title=Rektor,
serialNumber=ICA - 10340169,
serialNumber=IDCCZ 113308764
Datum: 2015.06.28 12:01:00
+02'00'

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

1 Úvod.....	1
2 Cíl a metodika práce	1
3 Evropská měnová unie, vznik a vývoj	2
4 Teoretické vymezení dluhové krize, měření, příčiny	7
5 Členství Irska v Eurozóně	12
6 Příčiny a důsledky dluhové krize v Irsku	19
6.1 Příčiny krize v Irsku	19
6.2 Důsledky krize v Irsku	24
7 Zhodnocení úspěšnosti implementovaných protikrizových opatření v rámci Irska	27
8 Vyhodnocení a doporučení	33
9 Závěr	36

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Maastrichtská konvergenční kritéria	6
Tabulka 2: Příliv přímých zahraničních investic v rámci Irska	13
Tabulka 3: Míra zaměstnanosti v Irsku	13
Tabulka 4: Vývoj míry veřejného zadlužení Irska	14
Tabulka 5: HDP na obyvatele v paritě kupní síly	15
Tabulka 6: Vývoj globální emise CDO v rámci světové ekonomicky.....	17
Tabulka 7: Vývoj výnosových měř v rámci hlavních finančních trhů	18
Tabulka 8: Vývoj míry veřejného zadlužení Irska v komparaci s Eurozónou	24
Tabulka 9: Vývoj tempa ekonomického růstu Irska ve srovnání s vývojem Eurozóny..	24
Tabulka 10: Vývoj míry nezaměstnanosti do jednoho roku a dlouhodobé nezaměst.	25
Tabulka 11: Vývoj přímých zahraničních investic v rámci Irska	25
Tabulka 12: Vývoj vládních výdajů Irska	28
Tabulka 13: Vývoj vládních příjmů Irska	29
Tabulka 14: Vývoj zadluženosti soukromého sektoru v rámci Irska	29
Tabulka 15: Vývoj státního rozpočtu Irska	30
Tabulka 16: Procento populace ohrožené chudobou nebo sociálním vyloučením v rámci Irska a Eurozóny.....	35

Seznam obrázků a grafů:

Obrázek 1: Vývoj cen domů v rámci Irska.....	20
Obrázek 2: Vývoj schválených hypotečních úvěrů v rámci Irska.....	21
Obrázek 3: Vývoj soukromých úvěrů jako % HDP v rámci Irska	22
Obrázek 4: Náklady krize měřené jako ztráta ekonomické výkonnosti	26
Graf 1: Vývoj základních úrokových sazeb v rámci USA, Eurozóny a Japonska	16

Seznam zkratk:

CDO _s	Zajištěné dluhové obligace
ECB	Evropská centrální banka
EFSF	Evropský nástroj finanční stability
EFSM	Evropský mechanismus finanční stabilizace
EHS	Evropské hospodářské společenství
EMS	Evropský měnový systém
EPU	Evropská platební unie
ERM II.....	Evropský mechanismus směnných kurzů II.
EHS	Evropské hospodářské společenství
EU.....	Evroská unie
EU-27	27 členských zemí Evropské unie
FED	centrální banka Spojených států amaerických
HDP	Hrubý domácí produkt
OEEC	Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci
USA.....	Spojené státy americké
USD	americký dolar

1 Úvod

V roce 2007 zasáhla americkou ekonomiku hypoteční krize. Ta se postupem času rozšířila do celosvětové krize finanční, která se pochopitelně nevyhnula ani Evropě. Většina evropských zemí se s jejími následky vypořádává dodnes. Krize přinesla evropským zemím zpomalení, mnohdy

i pokles tempa růstu a odhalila systémové nedostatky, které byly v některých zemích zakonzervovány velmi dlouhou dobu. Mezi ně patří jednoznačně vysoká míra zadlužení některých zemí, a to jak u veřejného, tak i soukromého sektoru. Krize se tak v Evropě přetransformovala do krize dluhové. Americká krize tedy byla do jisté míry pouze jen jakýsi spouštěcí mechanismus, nikoli přímá příčina.

S rozšířením finanční krize do Evropy se dostalo hned několik evropských států do velmi vážných ekonomických problémů. Některé se ocitly dokonce na pokraji státního bankrotu. Jednou z těchto zemí bylo i Irsko. Již v roce 2010 byla situace tak vážná, že irská vláda musela požádat o finanční pomoc Evropskou unii a Mezinárodní měnový fond. Tento vývoj byl do jisté míry dost překvapivý. Irsko patřilo od poloviny devadesátých let až do roku 2007 k zemím, které se pyšily vysokým tempem ekonomického růstu. Výsledky byly natolik úspěšné, že si Irsko dokonce vysloužilo přezdívku „keltský tygr“. Krize však zasáhla Irsko velmi silně a její dopady patří v Evropě k nejtvrdějším.

Na rozdíl od jiných zemí, například Řecka, nezpůsobilo krizi v Irsku nezodpovědné hospodaření s veřejnými financemi, ale velmi uvolněný bankovní sektor, kdy docházelo k nadměrnému poskytování rizikových hypoték a úvěrů, v kombinaci s přehřátým trhem s nemovitostmi. Po prasknutí hypoteční bubliny byly následky jak pro bankovní sektor, tak pro celou ekonomiku fatální.

V práci budou nejprve představeny základní teoretické souvislosti práce. V krátkosti bude zmíněn vznik Eurozóny a její vývoj, dále budou definovány nezbytné teoretické pojmy, jako je dluh, jeho měření, dluhová krize, ale i Maastrichtská kritéria, apod. Druhá část práce bude praktická. Dále se práce zaměří na průběh členství Irska v Eurozóně před krizí, tak na samotné příčiny a důsledky dluhové krize z pohledu vývoje základních makroekonomických ukazatelů v čase. Pokusí se zhodnotit úspěšnost hospodářsko-politických opatření, která byla ve zkoumané zemi již implementována. V závěru bude navržena další možná opatření ke zlepšení současné ekonomické situace zkoumaných států Eurozóny.

2. Cíl a metodika práce

Cílem této bakalářské práce je rozbor dluhové krize v Irsku, zejména pak identifikace hlavních příčin vzniku dluhové krize a její průběh z pohledu základních makroekonomických ukazatelů. Dále budou v práci navržena hospodářsko-politická opatření, která by mohla napomoci ke zlepšení irské ekonomické situace.

V bakalářské práci budou použity zejména výzkumné metody analýzy, syntézy, komparace, ale také metoda historické analýzy dat.

3. Evropská měnová unie, vznik a vývoj

Vznik Evropské měnové unie byl součástí integrace Evropy. Důležitým momentem integrace Evropy bylo ukončení druhé světové války. Podle autorů Baldwin, Wyplosz (2013, s. 29) je velmi klíčové pochopit, proč lidé usilovali o integraci Evropy, a také pochopit způsob myšlení v roce 1945. Válka způsobila nejen škody na životech, ale i velké ekonomické ztráty. HDP několika zemí se vrátilo v roce 1945 na úroveň, které měly v 19. století. Jak dále autoři popisují, byl hlad a potraviny byly na příděl. Západní Evropa byla velmi nestabilní i politicky. Baldwin, Wyplosz (2013, s. 32) popisují, jak se západní Evropa snažila čelit komunismu a tato snaha vyústila ke vzniku Marshallova plánu a Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC). George Marshall byl americkým ministrem zahraničí a rozhodl se poskytnout evropským národům finanční pomoc za podmínky, že se připojí k jeho plánu obnovy. Zástupci zemí v Evropě se sešli, aby prostudovali Marshallův plán. Za úkol měli stanovit výši nabízené pomoci a také vytvořit organizaci, ve které by evropské země spolupracovaly na ekonomické obnově. OEEC vznikla roku 1948. Jak autoři dále zmiňují, Marshallův plán poskytl v letech 1948-1952 pomoc ve výši 12 miliard dolarů. OEEC měla za úkol rozdělit tyto prostředky mezi své členy, ale také pokročit v evropské integraci. Byly zmenšeny překážky evropského obchodu a došlo ke zlepšení vnitřního platebního systému díky založení Evropské platební unie (EPU). Baldwin, Wyplosz (2013, s. 45) uvádějí dobu 60. let, kdy se měnová politika Spojených států amerických ubírala nezodpovědnou cestou. Tato nezodpovědná cesta byla způsobena tisknutím peněz, aby USA mohly financovat válku ve Vietnamu. Vzhledem k tomu, že všechny hlavní měny byly vázány na dolar, inflace v USA ovlivnila i inflaci v Evropě. EHS se snažilo najít cestu, jak obnovit stabilitu měnových kurzů. Wernerův výbor navrhl vytvoření úplné měnové unie do roku 1980. Ovšem po několika měsících od začátku tohoto projektu nastal ropný bojkot. Došlo ke vzrůstu ceny ropy. Ropný šok tak několikrát utlumil ekonomickou aktivitu Evropy. Po vzpomínání se z ropného šoku v roce 1973, nastala v roce 1979 revoluce v Íránu, což vedlo k dalšímu zvýšení cen. Tyto šoky způsobily neúspěch v pokusu o evropskou měnovou integraci.

Evropský měnový systém (EMS), který začal fungovat v roce 1978, stabilizoval směnné kurzy mezi zeměmi EHS, jak uvádějí Baldwin, Wyplosz (2013, s. 46). USA i Evropa bojovala proti vysoké inflaci, která v 80. letech byla až ve dvojciferných číslech. V letech 1981 až 1983 se Evropa vyskytovala z hlediska růstu v červených číslech, nebo měla jen nepatrný růst. Ovšem o rok později došlo k ekonomickému oživení. Ekonomické klima od poloviny 80. let se začalo zlepšovat i díky příchodu zastávce hlubší evropské integrace Jacques Delorse.

Baldwin, Wyplosz (2013, s. 51) dále popisují události, které se děly v roce 1989 vedoucí k podstatné změně evropské integrace. Sjednocení západní a východní části Německa se jevilo jako přirozený krok. Ovšem byly zde obavy o vzniku ekonomického obra. Německo by

bylo s takovým množstvím občanů (80 milionů) a 30% evropského výstupu větší než Francie, Velká Británie nebo Itálie.

Jacques Delors tehdejší předseda Evropské komise navrhl proto vytvořit měnovou unii. K této myšlence se dále připojil francouzský prezident Francois Mitterand a i německý kancléř Helmut Kohl. Následně v červnu roku 1988 Evropská rada potvrdila záměr zavést postupně Evropskou hospodářskou a měnovou unii, která je pokládána za nejvyšší stádium evropské ekonomické integrace. Směr vpřed vytyčil dokument zpracovaný J. Delorse, který vstoupil v povědomí jako **Delorsova zpráva**. Delorsova zpráva obsahovala plán na vytvoření Evropské hospodářské a měnové unie, která měla být vytvořena ve třech krocích (fázích), (Blahož a kol., 2015, s. 442-443).

První etapa byla formálně zahájena 1. července 1990 a trvala do 31. prosince 1993. Pro tuto fázi bylo příznačné, že stanovila požadavek na liberalizaci pohybu kapitálu, dále zavázala centrální banky zemí Evropských společenství k užší spolupráci, tzn., stanovila požadavek na posílení nezávislosti centrálních bank a k uplatnění opatření potřebných pro harmonizaci právních předpisů v oblasti postavení Evropské centrální banky a její měnové politiky. Jílek (2013, s. 207) stanovuje, že v praxi pak byla 1. etapa završena úpravou článků 56 Římské smlouvy, do které bylo vpraveno ustanovení o zákazu všech omezení pohybu kapitálu a dále zákaz omezování plateb mezi členskými zeměmi Evropských společenství a mezi těmito zeměmi a třetími zeměmi. Dále články 101 a 102 Římské smlouvy zakázaly získávání úvěrů pro veřejný sektor od centrálních bank a přímý odkup pohledávek vlád a jiných veřejnoprávních orgánů nebo veřejných podniků centrálními bankami.

Souhrnně pak hlavním cílem první etapy budování Evropské měnové unie bylo dovršit vytvoření jednotného trhu a podporovat konvergenci mezi zeměmi Společenství, především pak v oblasti kapitálu, dále ve výši úrokových měr a v kurzové stabilitě.

Dalším prvkem této etapy bylo, že po několika jednáních EU došla k závěru, že klíčovým rokem pro společnou měnovou unii bude rok 1999 a rok 2002 pro vytvoření společné měny. Zároveň toto rozhodnutí bylo zakotveno v Maastrichtské smlouvě, resp. ve Smlouvě o Evropské unii, která vstoupila v platnost v listopadu 1993. Ratifikace Smlouvy prošla těžkými zkouškami. Ratifikací je míněno to, že každá členská země musela zahrnout smlouvu do svého vnitřního právního řádu, než vstoupí v platnost. Velká Británie trvala na neúčasti na společné měně. Nejproblematictější schvalování smlouvy proběhlo v Dánsku, kde voliči odmítli Smlouvu v referendu. Po vyjednávání se nakonec v Dánsku podařilo tuto smlouvu schválit.

Druhá fáze Evropské měnové unie byla zahájena 1. ledna 1994 a trvala do 31. prosince 1998. Posláním této fáze bylo především dosažení výrazného pokroku ve fiskální oblasti na základě splnění tzv. konvergenčních neboli maastrichtských kritérií, jak popisuje Jílek (2013, s. 208). V rámci této etapy došlo k založení Evropského měnového institutu, který začal fungovat již od 1. ledna 1995. Existence tohoto institutu měla v praxi odrážet stav měnové integrace

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

v rámci Společenství. Nutno dodat, že Evropský měnový institut však neodpovídal za provádění měnové politiky v rámci EU, neboť tento úkol i nadále vykonávaly národní centrální banky včetně devizových intervencí (Maes, Moss, 2014, s. 71-79).

Dle autorů Maes, Moss (2014, s. 71-75) se k hlavním činnostem Evropského měnového institutu řadilo:

- posilování vzájemné spolupráce mezi centrálními bankami a koordinace měnových politik,
- provádění příprav nezbytných k ustavení Evropského systému centrálních bank,
- zajištění činností vedoucích k vzniku jednotné měny ve třetí etapě.

Také Baldwin, Wyplosz (2013, s. 64) doplňují, že v roce 1994 vznikl Evropský měnový institut, který měl za cíl posilovat měnovou spolupráci mezi zeměmi EU. Následně v roce 1995 odsouhlasila Evropská rada, že názvem pro pojmenování evropské měnové jednotky bude **euro**, které mělo být zavedeno v rámci třetí etapy. Zároveň v roce 1995 Evropská rada potvrdila, že třetí etapa Evropské měnové unie bude zahájena 1. ledna 1999. Předběžně byla představena časová posloupnost kroků pro přechod na euro. Tento scénář vycházel především z podrobných návrhů vypracovaných Evropským měnovým institutem.

Další posun přinesl prosinec roku 1996, kdy Evropský měnový institut předložil Evropské radě svou zprávu, která tvořila základ usnesení Evropské rady o zásadách a hlavních prvcích nového mechanismus směnných kurzů (ERM II). Usnesení bylo přijato v červnu roku 1997. V roce 1996 Evropský měnový institut také předložil Evropské radě a následně i veřejnosti návrh série eurobankovek, které měly být uvedeny do oběhu od 1. ledna 2002.

Dále roku 1997 došlo k podepsání Amsterodamské smlouvy, která mimo jiné měla zabezpečit rozpočtovou disciplínu zemí po přijetí eura. Východiskem pro toto se stalo přijetí Paktu stability a růstu v červnu roku 1998, jehož součástí byly dva předpisy, jejichž posláním bylo zajistit rozpočtovou disciplínu ve vztahu k Evropské měnové unii. Pakt a příslušné závazky byly v květnu roku 1998 doplněny prohlášením Rady. V květnu roku 1998 se zároveň představitelé EU dohodli, které země vstoupí do eurozóny. Mezi ně patřily Belgie, Francie, Finsko, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Rakousko, Španělsko a Portugalsko. Kučerová (2006, s. 203) dokládá, že součástí EU byla v této době také Velká Británie, Dánsko, Švédsko a Řecko. Pokud jde o Velkou Británii tak byla k tomuto projektu již od samotného počátku velmi kritická, proto si u Evropské rady vyjednala klauzuli opt out, tedy dodatek, že Velká Británie nemusí nikdy vstoupit do Evropské měnové unie. V roce 1993 byl tento opting režim rozšířen též na Dánsko, které rovněž tuto výjimku získalo. Ostatní země EU tuto výjimku již neobdržely a nemohou se tudíž z této povinnosti vyvázat.

K 1. lednu 1998 byla založena Evropská centrální banka (ECB). Evropská centrální banka je složena z šestičlenné Výkonné rady, do které jsou jmenováni představiteli a zemí měnové unie. Autoři Maes, Moss (2014, s. 71-79) se zmiňují o prvním jmenování orgánů ECB, které proběhlo 25. května 1998, kdy 11 zemí EU jmenovalo prezidenty, viceprezidenty a čtyři další členy Výkonné rady ECB. ECB společně s národními centrálními bankami tvoří tzv. **Eurosystem**, který formuluje a definuje jednotnou měnovou politiku ve třetí etapě Evropské měnové unie. Vznikem ECB Evropský měnový institut završil svou činnost a dle článku 123 Smlouvy o založení Evropského společenství vstoupil do likvidace. Veškeré přípravné práce, jimiž byl tento institut pověřen, byly přeneseny na Evropskou centrální banku

Následně od 1. ledna 1999 byla započata třetí fáze Evropské měnové unie, která spočívala v neodvolatelném stanovení směnných kurzů měn 11 zemí EU, které se jako první účastnily Evropské měnové unie, resp. vstoupily do její třetí fáze. Země EU, které vstoupily do třetí fáze Evropské měnové unie, musely být zároveň zeměmi, které splnily tzv. **konvergenční (maastrichtská) kritéria**. Mejstřík a kol. (2015, s. 544) uvádí, že Maastrichtská konvergenční kritéria byla definována v článku **109j Maastrichtské smlouvy** a jedná se o kritéria, které musí země žádající o vstup do Evropské měnové unie splnit. Tato kritéria zahrnují tři cenová kritéria a dvě fiskální kritéria.

Cenovými kritérii je kritérium cenové stability a kritérium úrokových sazeb. **Kritérium cenové stability** se týká podmínky zajistit vysoký stupeň cenové stability měřeno pomocí míry inflace dané země, tzn., míra inflace členské země měřená pomocí harmonizovaného indexu spotřebitelských cen nesmí být vyšší než míra inflace tří členských zemí, které vykázaly nejnižší míru inflace v oblasti cenové stability $\pm 1,5\%$. Kritérium úrokových sazeb stanovuje, že země musí dosáhnout též vysokého stupně konvergence úrokových sazeb, což znamená, že v průběhu jednoho roku před kontrolou konvergence, nesmí průměrné dlouhodobé nominální úrokové sazby v členských zemích překročit o více než 2% úrokovou sazbu tří členských zemí, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Dalším cenovým kritériem je **kritérium směnného kurzu**, což znamená, že země, která chce vstoupit do Evropské měnové unie, musí udržovat svůj směnný kurz v rámci normálního flukтуаčního pásma $\pm 15\%$ stanoveného mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému po dobu alespoň 2 let před kontrolou. Během tohoto období by nemělo dojít především k depreciaci bilaterálního středního kurzu změny dané země vůči měně jakékoliv jiné členské země z jejího vlastního podnětu (Mejstřík a kol., 2015, s. 544).

Dalšími kritérii, jsou kritéria fiskální, která se vykazují pomocí schodku státního rozpočtu a veřejného zadlužení. Pro účely měření byly stanoveny dvě referenční hodnoty, a to (Mejstřík a kol., 2015, s. 544):

- deficit státního rozpočtu země žádající o vstup do Evropské měnové unie nesmí překročit 3% HDP dané země,

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

- míra veřejného zadlužení země žádající o vstup do Evropské měnové unie nesmí překročit 60 % HDP dané země.

Ilustrativně Maastrichtská konvergenční kritéria znázorňuje tabulka 1.

Tabulka 1: Maastrichtská konvergenční kritéria

Ukazatel	Způsob měření	Konvergenční kritéria
Stabilita cen	Harmonizovaná míra inflace spotřebitelských cen	Maximálně 1,5 p. b. nad průměrnou mírou tří členských států EU s nejnižší mírou inflace
Stálost konvergence	Dlouhodobá úroková míra	Maximálně 2 p. b. nad průměrnou mírou tří členských států EU s nejnižší mírou inflace
Charakter veřejných financí	Deficit státního rozpočtu (government deficit) jako % HDP	Referenční hodnota maximálně 3 %
Udržitelnost veřejných financí	Veřejný dluh (government debt) jako % HDP	Referenční hodnota maximálně 60 %
Stabilita výměnného kurzu	Odchylka od centrálního kurzu	Účast v ERM II nejméně dva roky bez závažných napětí

Zdroj: Polouček a kol. (2009, s. 391)

Jílek (2013, s. 228) doplňuje, že Řecko bylo zemí Evropské měnové, které chtělo vstoupit do Evropské měnové unie, nicméně v roce 1999 nesplnilo právě Maastrichtská konvergenční kritéria, resp., kritérium míry veřejného zadlužení. Řecká vláda si nicméně tolik přála vstoupit do měnové unie, že pozměnily skutečnou výši svého zadlužení díky tzv. předplaceným swapům, což umožnilo v roce 2001 snížit zadluženost a dodržet maastrichtská kritéria, díky čemuž mohlo Řecko do Evropské měnové unie v roce 2001 vstoupit.

Vstupem Řecka do Evropské měnové unie se tak počet členských zemí zvýšil z 11 na 12. V lednu 2002 vzniklo Euro také v hotovostní podobě.

K dalšímu rozšíření Evropské měnové unie došlo až v roce 2007, kdy se k 1. lednu 2007 stalo členem Eurozóny Slovinsko, po němž o rok později vstoupil Kypr a Malta. K 1. lednu 2009 vstoupilo do Eurozóny Slovensko. Další posun přinesl rok 2011, kdy se členem stalo Estonsko, k 1. lednu 2014 vstoupilo Lotyšsko a prozatím poslední členskou zemí je od 1. ledna 2015 Litva. Okamžikem, kdy tyto země vstoupily do Eurozóny, se automaticky též jejich národní centrální banky staly součástí Eurosystemu.

Vysoká škola ekonomie a managementu

info@vsem.cz / www.vsem.cz

4. Teoretické vymezení dluhové krize, měření, příčiny

Pro pochopení celé problematiky je důležité si nejdříve vymežit a definovat jednotlivé pojmy. V případě zadlužení státu jde o velmi závažný problém, protože se týká každého občana země. Dvořák (2008, s. 79) uvádí pro finanční závazky různá označení. Zmiňuje jak pojem veřejný dluh, tak státní dluh nebo vládní dluh. Je velmi důležité rozlišit tyto pojmy. Autor zmiňuje, že pro rozdělení těchto pojmů je rozhodující, kdo je v dané situaci dlužníkem. Dvořák k tomu používá subjektivní přístup. Tento přístup analogicky popisuje, jaký termín je tedy nejvhodnější používat. Vzhledem k tomu, že se vlády mění a dluh zůstává, podle autora je přesnější používat termín státní dluh místo vládního dluhu. Ovšem problém je v tom, že někde na konci stejně břemeno vzniklé ze závazků nenese stát, ale veřejnost, je tedy nejspíše nejvhodnějším termínem veřejný dluh. Nezáleží tolik na jeho způsobu vzniku, ale zejména na tom, jak bude uhrazen. Jak tedy Dvořák (2008, s. 79) uvádí: „veřejný dluh představuje pohledávku vůči současné i budoucí daňové povinnosti obyvatelstva.“ Zajímavé je, že v České republice tento přístup není respektován. Státní dluh představuje dluh centrální banky a veřejný dluh zase dluh centrální banky, místní správy a samosprávy a parafiskálních fondů (př. Fond zdravotního pojištění). Z toho vyplývá fakt, kdy veřejný dluh je vždy vyšší než ten státní. Dále autor zmínil tabulku, kde zobrazil země EU a rozdělil dluh na státní a veřejný. V roce 2004 dosahoval veřejný dluh kromě několika málo zemí vyššího podílu než 80%. Irsko patřilo do většiny. To bylo vymezení podle toho, kdo je dlužníkem. Mezi další vymezení veřejného dluhu je obsahové, tedy jaké závazky tvoří dluh. Dvořák (2008, s. 81) uvádí, že rozhodující pro vznik státního zadlužení, podle mnoha českých publikací, jsou deficity státního rozpočtu. Zjednodušeně vyjádřeno veřejný dluh se rovná sumě deficitů státního rozpočtu. Toto vymezení je dle autora ale nepřesné. Souvislost mezi rozpočtovým deficitem a veřejným dluhem má tři zjednodušující aspekty. Prvním je, že existují příčiny mimo rozpočet. Příkladem může být převzetí finančních závazků jiných ekonomických subjektů. V tomto případě se jedná o velmi nebezpečný moment, neboť nárůst veřejného dluhu takovým způsobem uniká parlamentní kontrole a veřejný dluh je vyšší než suma rozpočtových deficitů. Druhý aspekt tvoří existující alternativy k dluhovému krytí rozpočtového deficitu. Jak autor popisuje, rozpočtový deficit nemusí nutně znamenat dluh. Například může být kryt výnosy z privatizace apod. Vlivem tohoto způsobu krytí bude veřejný dluh menší než rozpočtový deficit. Poslední aspekt vyjadřuje fakt, že veřejný dluh je stavová veličina. Dvořák to popisuje následovně: reálná hodnota veřejného dluhu se nemění pouze vlivem rozpočtového salda, ale mohou zde být i jiné faktory. Například vliv inflace, která zmenšuje jeho reálnou hodnotu. Zahraniční veřejný dluh zase ovlivňuje kurz. Dále také úrokové sazby. V případě jejich zvýšení se zvyšují náklady dluhové služby. Uvedením těchto souvislostí je ekonomicky přesnější použít pojem veřejný dluh, který není vázán na rozpočtový deficit. Dvořák (2008, s. 82) po uvedení skutečností definuje veřejný dluh jako: „souhrn pohledávek ostatních ekonomických subjektů vůči státu.“ Porovnávání rozpočtových deficitů a veřejných dluhů jednotlivých států je problematické, dle Dvořáka (2008, s. 82) je to dané tím, že dosažitelnost a spolehlivost dat je velmi nízká. Jedním z důvodů je používání odlišných metodik GPS 1986 a ESA 95. Dvořák (2008, s. 52)

popisuje metodiku GPS 1986, která je založena na peněžních tocích. V této metodice se zaznamenávají všechny hotovostní operace do období, ve kterém jsou realizovány. Výhodou jsou data získána v relativně krátkém čase a není tak náročná na data. Tato metodika byla vytvořena Mezinárodním měnovým fondem. Druhá metodika se zkratkou ESA 95 neboli metodika Evropského statistického úřadu se používá pro výpočet maastrichtských kritérií. Tvoří ji Eurostat a je založena na akruálním principu, což znamená, že nesleduje jen příjmy a výdaje jako GPS 1986, ale i pohledávky a závazky. Důvodem pro zahrnutí pohledávek a závazků je snaha vyloučit dopady fiskálních rozhodnutí, která se mohou projevit až za několik období. Zodpovědný za její dodržování je statistický úřad dané země.

Dále dle Dvořáka (2008, s. 83) je metodika ESA 95 pro stanovení výše veřejného dluhu přesnější, neboť zachycuje nárokové položky rozlišené v čase, ale i tzv. implicitní dluhy (nevznikly rozpočtovým hospodařením), bere v úvahu i vliv kurzu u zahraničního dluhu. Právě z těchto důvodů jsou členské státy EU jí povinni používat v dokumentech dodávaných Evropské komisi. Pomocí metodiky ESA 95 je veřejný dluh vyšší.

Portál České národní banky (2015) zmiňuje novou metodu národních účtů ESA 2010, která byla schválena Nařízením Rady EU č. 549/2013 v květnu 2013 a měla by být jedinou metodou pro výpočet rozpočtových deficitů a veřejných dluhů. Dle MFCR (2013) se používá tato metoda od poloviny roku 2014. Vychází z metody ESA 95, ale liší se v některých úpravách. Za cíl má věrněji zachytit všechny etapy hospodářského procesu.

Je důležité si objasnit, kdo komu dluží v případě veřejného dluhu. Dvořák (2008, s. 85) zmiňuje, že veřejný dluh je tvořen nejčastěji vládními dluhopisy, vláda se tak může označit jako dlužník. Věřitelem je držitel těchto obligací a může jím být jak domácí, tak i zahraniční ekonomický subjekt. Pojem sekuritizace označuje převod veřejného dluhu ve formě přímých úvěrů na obligace. Veřejný dluh může být rozdělen dle doby splatnosti na krátkodobý (splatnost maximálně do jednoho roku), střednědobý (od jednoho roku do deseti let) a dlouhodobý (déle než deset let). Dle autora tvoří obligace ve většině zemí Evropy největší objem střednědobé obligace. Z pohledu dlužníka je nejvýhodnější co nejvyšší podíl dlouhodobých obligací. Ovšem to si mohou dovolit pouze státy se stabilním a důvěryhodným finančním systémem. Jak bylo uvedeno výše, věřitelem může být domácí nebo zahraniční subjekt. V případě domácího subjektu se jedná o vnitřní státní dluh. Drží ho velmi často domácí komerční banky, pojišťovny a investiční a pojistné fondy. Pokud zahraniční subjekty drží obligace, jedná se o zahraniční státní dluh.

Co je důležité zmínit, je pojem relativní váha veřejného dluhu. Co se týká vývoje veřejného dluhu v absolutním vyjádření, podle Dvořáka (2008, s. 90) tento objem nominálně velmi rychle roste v jakékoliv zemi. Růst ekonomik a jejich výkon je vyjádřený velikostí HDP. Často se tedy vývoj dluhu vyjadřuje růstem podílu veřejného dluhu k HDP. To je označováno jako relativní váha veřejného dluhu. Dvořák uvádí data z USA v letech 1990-2007, kdy se v absolutním vyjádření veřejný dluh více než dvakrát zvětšil, ale jeho relativní váha klesla.

Následující odstavec se bude týkat pojmu finanční krize, která se rozděluje na čtyři základní typy. Dvořák (2008, s. 169) dělí finanční krizi na měnovou, bankovní, dluhovou a systematickou. V této práci bude uvedeno vysvětlení dluhové krize. Dle autora je dluhová krize jedním z nejzajímavějších typů finančních krizí a také se jí může říkat jako úvěrová krize. Tento pojem se používá především v případě externích dluhových krizí, které se vyznačují neschopností splácet zahraniční dluh. Můžou být tak označovány i soukromé firmy a banky, které nesplácí zahraniční dluh. Jako příklad autor uvádí jihoamerickou dlužnickou krizi v 80. letech 20. století. Pokud existuje externí dluhová krize, existuje i interní dluhová krize, projevující se vnitřní zadlužeností daného státu, neschopností podniků platit a vzrůst objemu kvalifikovaných úvěrů. Dvořák zmiňuje fakt, kdy interní dluhová krize velmi často vede k zamrznutí úvěrového trhu, což má negativní dopad pro reálnou ekonomiku. Dále tento typ krize způsobuje problémy financím, které jsou kryty ze státního rozpočtu. Ovšem taková finanční pomoc ze státního rozpočtu pouze problém zakryje a jenom ho prodlouží. Jako příklad autor uvádí Japonsko, kde k interní dluhové krizi došlo v 90. letech.

Již v popisu vzniku a vývoje Evropské měnové unie byl zmíněn velmi důležitý moment a to Maastrichtská smlouva. Následující text se zaměří na její kritéria. Jak Dvořák (2008, s. 92) popisuje, byly vytvořeny následující podmínky pro vstup do Evropské měnové unie. Jednou z nich tvoří deficit veřejných financí. Bylo stanoveno, že poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k HDP v tržních cenách nepřevyšší 3%. Výjimku tvoří případy, kdy například bude docházet ke snižování referenčního poměru a to výrazným způsobem nebo se bude stále snižovat k dané 3% úrovni. Další výjimku tvoří fakt, kdy dojde k překročení referenční hodnoty pouze výjimečně a dočasně a stále se pohybuje kolem zmíněných 3%. Dalším maastrichtským kritériem byla stanovena výše poměru veřejného dluhu k HDP v tržních cenách, která nesmí překročit 60%. Opět zde byla stanovena výjimka, pokud se tento poměr dostatečně snižuje a blíží se k referenční hodnotě. Jak dále uvádí autor, maastrichtská kritéria jsou často kritizována z důvodu, že neexistuje logický argument podporující dané referenční hodnoty a nebere v úvahu rozdíly v jednotlivých státech. Vládní dluh se snažily v letech 1996-2002 snížit země před přijetím eura. To se jim také podařilo, ale stále to bylo nad 60%, konkrétně, jak popisuje Dvořák, 61,5% HDP v EU-15. Od roku 2002 se začal zase pomalu zvyšovat, ale ne nijak dramaticky. Na konci roku 2006 v EU27 byla tato hodnota 61,4%. Podle stránky Eurostat (eurostat, 2015) se tato hodnota v EU27 pohybovala v roce 2014 na úrovni 86,9%, v Eurozóně měla 94,5% a v Irsku dokonce 109,7%.

Dědek (2014, s. 180) popisuje nejen historii ale i možné příčiny vzniku krize. V této souvislosti zmiňuje fakt, při kterém se tvůrci Maastrichtských kritérií nezabývali otázkou, zda nebude problém integrovat státy do společné měny s odlišnou historií, politikou, jazykem, kulturou a jiným. Cílem bylo dosáhnout vysokého standardu cenové stability, která byla považována za podmínku i základní kámen makroekonomické stability. Tato stabilita by se měla zakládat na stabilní a důvěryhodné měně, jež se neobejde bez opatrného tvoření rozpočtů. Měly být stanoveny automatické stabilizátory. Ovšem někde se stala chyba. Autor zmiňuje dva směry, kde by se chyba mohla stát. Jedním z nich je fakt, že už samotná pravidla

byla chybná. Druhým směrem, kterým se autor ubírá, je, že stanovená kritéria byla správná, ale chybné bylo jejich nedodržování a vymáhání. Maastrichtská kritéria popsána výše obsahují i únikové cesty, při kterých se nemusí příliš dodržovat referenční kritérium. To bývá často kritizováno, ovšem pokud by kritéria byla čistě striktní, bez jakýchkoliv únikových variant, stále by mohlo docházet k stěžování si na jejich porušení. Bývá tedy často rozumnější vybočení zapsat jako součást pravidel. Dědek (2014, s. 183) uvádí tabulku, kde země, které jako první vstupovaly do eurozóny, si vedly velmi dobře. Veřejný dluh se u EU 15 nedostal nikdy pod 60%, ale výrazně se snížil a u veřejného deficitu již od roku 1997 byla úroveň pod 3%. Autor ovšem zmiňuje jeden důležitý fakt – některé evropské země s cílem dosáhnout těchto kritérií, prováděly tzv. kreativní účetnictví. Krátkodobě tak vylepšily svoji fiskální pozici, ale dlouhodobě to působilo spíše negativně. Dle Dědka je nešlo vinit za záměrné zkreslování informací, ale za porušování ducha maastrichtských kritérií. K těmto nestandardním praktikám se uchýlily snad všechny zakladatelské země eurozóny.

Dědek (2014, s. 187) dále uvádí, co by mohlo být trestem pro země, které neplnily maastrichtská kritéria a chtěly do měnové unie. Jednoduše to bylo odepření vstupu do eurozóny. Ovšem otázkou je, jak vyžadovat fiskální disciplínu u zemí, které již byly součástí měnové unie. Logické by bylo je vyloučit z měnové unie, ovšem ve smluvních podmínkách se nic takového nepsalo. Řešení mělo připadnout proceduře týkající se nadměrného schodku. Proceduru vymezila již Maastrichtská kritéria, jejichž detaily byly zapsány do Paktu o stabilitě a růstu. Základní filosofií této dohody bylo, že členská země si stanoví cíl ve střednědobém horizontu buď téměř vyrovnaného, nebo přebytkového rozpočtu. Pokud je tento úkol pro danou zemi těžký, má vyvinout úsilí k jeho dosažení. Evropská komise má následně kontrolovat vývoj rozpočtů zemí eurozóny. V případě, že zjistí u některé země hrozící nadměrný deficit nebo již nastal, musí o tom informovat Radu EU. Rada EU se skládá z ministrů financí a na doporučení Komise v určitých časových úsecích přijímá rozhodnutí. Je důležité si uvědomit fakt, že úspěch Paktu závisel na tom, jak budou plnit své povinnosti členské země eurozóny, Komise a Rada EU.

Autor dále uvádí, že se doporučovalo, jak je uvedeno i v učebnicích makroekonomie, v případě nadměrného rozpočtu provádět úsporná opatření, neboť je to i snazší prosazovat. Naopak v případě ekonomického poklesu na to není vhodná chvíle. Pro většinu národních vlád byla fiskální konsolidace v době ekonomického růstu pouze planým slibem. Jak dále Dědek (2014, s. 188) popisuje, stabilizační programy z roku 1998 uváděly, že cíle bude dosaženo v letech 2002-2003. Mnoho zemí eurozóny hledalo důvody zpochybnit a časově prodloužit termíny pro stanovené limity. Sice se snažily udržet limit 3% HDP, ale k vyrovnanosti rozpočtů se vlády už neměly.

Podle Dědka (2014, s. 191) roku 2002 došlo k situaci, kdy si ti, kteří podepsali smlouvu, mohli vyzkoušet, jak se dodržují pravidla. Evropská komise zjistila u Německa a Portugalska výraznou odchylku od fiskální pozice. V lednu téhož roku došlo k doporučení od Evropské komise Radě, aby je varovala. Ovšem Rada odmítla zaslat toto varování a tím, že vlády ujistily Radu o fiskálním vývoji, který se vrátí do plánovaných kritérií, se Rada s takovým tvrzením spokojila. Docházelo ale k zhoršování fiskální pozice. Rada tak podnikla kroky

k řešení schodku u těchto zemí. Opatření srazila deficit u Portugalska pod 3%, avšak u Německa se to nedařilo a muselo dojít k dalšímu kroku, který obsahoval předešlá doporučení a stanovil termín kroků pro odstranění vysokého deficitu. Při zasedání Rady roku 2003 byly tyto návrhy od Komise zamítnuty (nezískaly potřebnou většinu). Rada přijala jen pár návrhů vycházející ze zprávy Komise. Komise se tímto rozhodnutím cítila poškozena ve svých právech a mělo to dohru u Evropského soudního dvora. Mimo jiné, došlo k zastavení EDP vůči Německu, ale data tvrdila něco jiného. Evropský soudní dvůr rozhodl o zrušení rozhodnutí Rady a došlo k satisfakci Komise. Dopad to ovšem mělo na Pakt, jeho důvěryhodnost. Existovaly tedy rozpolcené názory na Pakt. Dědek uvádí několik kritik a obran Paktu. Jednou z kritik bylo, že Pakt je příliš striktní a neohebný, nebere v úvahu rozdíly mezi státy eurozóny. Naopak jako obranu zastánci Paktu uvádějí, že tato rigidita spočívá v transparentnosti a férovosti. Roku 2005 došlo k dohodě, ve které se provedly některé změny Paktu, avšak o žádné radikální změny nešlo. Někde došlo ke zmírnění, například dlouhodobé růstové stagnace byly zařazeny jako výjimečné okolnosti. Předešlé stanovené limity 3% a 60% byly nezměněny. Konečným důsledkem pak bylo ukončení sporů o Paktu. Dále autor popisuje, že počet zemí eurozóny s nadměrným schodkem se po reformě Paktu snižoval. Ale to je spíše přikládáno hospodářskému cyklu než zásahy vlád. Jak dokládají data uvedená u Dědka (2014, s. 195), mnoho zemí se pohybovalo nad stanovenými kritérii. Nikdy ale nedošlo ke skutečnému řešení deficitů. Proč tomu tak bylo? Vlády prováděly nedostatečnou fiskální odpovědnost. Velkou míru na této benevolenci také nesly finanční trhy. Požadovaly velmi nepatrné rozdíly v rizikových přírážkách, zahrnutých do výnosů z obligací. V Maastrichtské smlouvě byl článek o zákazu ručení. Cílem bylo důsledněji posuzovat hodnotu úvěrů jednotlivých vlád – velcí dlužníci měli být penalizováni vysokými úrokovými sazbami, aby došlo k jejich snížení zadlužení. U reprezentantů vlád to vyvolávalo dojem, že na velikosti dluhu tolik nezáleží. Tvůrci tohoto článku však krizi prozřeli a dluhová větev tak byla vrácena zpět do hry.

Snahou postupné integrace Evropy je i odstraňovat rozdíly hospodářských politik. Jak ale Dědek (2014, s. 197) uvádí, je to velmi složité v prostředí s decentralizovanými pravomocemi. Pokus o odstranění decentralizovaných pravomocí byl zahrnut do evropské legislativy, ale dle autora k ničemu významnému nevedl.

Dědek (2014, s. 198) zmiňuje i Lisabonskou strategii, jejímž cílem mělo být i mimo jiné stát se v roce 2010 nejkonkurenceschopnější ekonomikou. I tato strategie obsahovala cíle vyjádřené v číslech: do roku 2010 mít průměrnou míru růstu na 3%, zvýšit zaměstnanost na 70%, vydávat na vědu a výzkum 3% HDP. Zdálo se být jednoduché porovnávání vlád mezi sebou. Ovšem s přibývajícimi kvantitativními měřítky to spíš vedlo k velkému spotřebování energie. Roku 2004 byla stanovena rozhodnutím Evropské rady expertní skupina s cílem zjistit příčiny selhávání Lisabonské strategie. Závěry byly prezentovány v tzv. Kokově zprávě. Ta zdůrazňovala potřebu Lisabonské strategie. Kritizována byla její forma a obsah. Kritizovány byly nereálné cíle, protichůdné priority, absence politické vůle národních vlád k realizování reform, nedůslednost apod. Kokova zpráva obsahovala i návrhy na změny. Například výrazně zmenšit počet priorit a stanovit si dva základní cíle, jak dále uvádí Dědek (2014, s. 199) zvýšit tzv. politické vlastnictví (tzn. Zvýšit politickou podporu Lisabonské

strategie), doplnit nástroje negativní motivace vedle pozitivní motivace. Kokova zpráva sice byla přijata, ale ne všechna její doporučení. Například zavedení negativní motivace. Navrhovaná opatření byla v polovině doby vypršení Lisabonské strategie a zdálo se, že doba byla dlouhá, aby se příznivě mohly projevit změny. Na konci roku 2008 však muselo dojít k odstoupení od těchto priorit, neboť začala finanční krize, která se prohloubila do hospodářské krize. Místo nejkonzervativnější ekonomiky se EU stala spíše hrozbou a pro svoji záchranu musela získat finanční pomoc.

5. Členství Irska v Eurozóně

V rámci této části je přistoupeno k rozboru příčin, průběhu a důsledku dluhové krize ve vybraných zemích Eurozóny se zvláštním ohledem na vývoj této krize v rámci vybrané země, a to Irska. Z toho důvodu je nejprve zevrubně představen průběh členství Irska v Eurozóně a jeho hospodářská pozice po jeho vstupu do Eurozóny. Poté je již přistoupeno k rozboru příčin, průběhu a důsledku dluhové krize v rámci Irska.

Součástí této kapitoly je též zhodnocení účinnosti a úspěšnosti implementovaných opatření, jež si primárně kladly za cíl oživit ekonomiky zemí zasažených dluhovou krizí. Pozornost je věnována především Paktu stability a růstu, dále myšlenkám založení bankovní unie či vytvoření zvláštních nástrojů (mechanismů), které měly pomoci zemím zasaženým dluhovou krizí.

V závěru této části je přistoupeno k představení návrhů možných řešení dluhové krize v rámci vybrané země, tj. v rámci Irska.

Internetový portál Evropa (Evropa, 2015) uvádí několik informací o Irsku. Irsko je ostrovní zemí ležící na většině území západního britského ostrova. Severovýchodní část ostrova (Severní Irsko) je součástí Spojeného království, což bylo především v minulosti zdrojem dlouholetých napětí mezi oběma zeměmi. Hlavním městem této země je Dublin. Irsko se stalo součástí Evropské unie (dále i EU), resp. tehdejšího Evropského společenství **1. ledna 1973**. Od jeho vstupu do Evropské unie bylo Irsko přezdíváno jako **Keltský tygr** kvůli jeho rychlému ekonomickému růstu, který byl primárně zapříčiněn přechodem této země ze zemědělské produkce v moderní technologicky vyspělé země.

EU2013 (Eu2013, 2015) popisuje, že již velmi brzy po svém vstupu do Unie se Irsko začalo těšit významnému přílivu přímých zahraničních investic, což velmi brzo Irsko posunulo do pozice jedné z nejvíce otevřených, konkurenceschopných a exportně založených zemí světa. Irsko se tak po několika letech členství v EU proměnilo z chudé, zemědělské země, na vysoce prosperující a konkurenceschopnou zemí. Obdobné efekty se očekávaly také od členství Irska v Evropské měnové unii, resp. v Eurozóně. Jak již bylo dříve uvedeno, Evropská měnová unie začala být budována v průběhu 90. let minulého století, přičemž její třetí a zároveň poslední fáze budování je datována k 1. lednu 1999, kdy členské země Unie, které splnily podmínky pro členství v Eurozóně, vstoupily do její třetí fáze.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

Dle Europy (Evropa, 2015) se tak Irsko stalo členem Eurozóny 1. ledna 1999 s pevnou mírou konverze k jednomu euru 0,787564 IEP. Z počátku byla platba v eurech zavedena pouze v rámci bezhotovostních plateb, následně od 1. ledna 2002 byly zavedeny eurobankovky a euromince, díky čemuž se **euro stalo oficiální měnou**, a to jak v bezhotovostní měně, tak i hotovostní měně.

Přijetí a zavedení eura se nejcitelněji prosadilo **ve výrazném zvýšení přílivu přímých zahraničních investic**, jak dokládá také následující tab. 2.

Tabulka 2: Příliv přímých zahraničních investic v rámci Irska v letech 1995-2007 v milionech USD

1995	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1 443	2 029	8 862	18 211	25 779	29 651	29 324	22 781	-10 608	-31 689	-5 542	24 707

Zdroj: UNCTAD. [online] 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx> - vlastní úprava

Z tab. 2 je zřejmé, že zatímco v roce 1995 dosahoval příliv přímých zahraničních investic 1 443 milionů dolarů, v roce 1999 se přímé zahraniční investice zvýšily na úroveň 18 211 milionů dolarů, po roce 2000 s výjimkou let 2004-2006 přesahovaly přímé zahraniční investice 20 mld. dolarů. Enormní příliv přímých zahraničních investic se pozitivně prosadil také ve vzestupu zaměstnanosti, jak dokládá následující tab. 3.

Tabulka 3: Míra zaměstnanosti v Irsku v letech 1995-2007 (v %)

1995	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
60,9	63,6	66,3	68,8	70,4	71,1	70,7	70,6	71,5	72,6	73,4	73,8

Zdroj: Eurostat. [online] 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec420&plugin=1> – vlastní úprava

Zaměstnanost v rámci Irska v roce 2000 činila 70,4 %, čímž se Irsko řadilo k zemím s nadprůměrně vysokou mírou zaměstnanosti, neboť pro představu průměrná míra zaměstnanosti v roce 2000 v zemích EU jako celku činila 66,6 % a v zemích Eurozóny 65,5 %. Také v následujících letech docházelo k zvyšování míry zaměstnanosti, přičemž v roce 2007 dosáhla 73,8 %, v tomto roce činila průměrná míra zaměstnanosti zemí EU jako celku 69,8 % a zemí Eurozóny 69,9 %.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

Růst zaměstnanosti, příliv zahraničních investic, růst investorů v rámci Irska, stejně jako efektivnější využívání jednotného vnitřního trhu díky odstranění transakčních a dalších nákladů, vedly také k celkovému ekonomickému vzestupu irské ekonomiky. V roce 2001 činilo tempo ekonomického růstu 6 % a to tempo růstu si až do roku 2007 udržovala. Vlivem rychlého ekonomického růstu se Irsku podařilo také významným způsobem snížit míru celkového zadlužení, jak dokládá také tab. 4.

Tabulka 4: Vývoj míry veřejného zadlužení Irska v letech 1995-2007 jako % HDP

1995	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
78,7	61,7	51,6	46,7	36,3	33,4	30,7	30,1	28,3	23,8	23,8	24,0

Zdroj: Eurostat. [online] 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde410&plugin=1>
- vlastní úprava

Z tab. 4 je patrné, že od roku 1995 se významně snižovala míra veřejného zadlužení, která v roce 2007 dosáhla historicky nejnižších hodnot na úrovni 24 % hrubého domácího produktu (dále i HDP) Irska.

Není proto divu, že období od vstupu Irska do Eurozóny do roku 2007 je pokládáno za období nástupu **Keltského tygra**, což mělo odkazovat na velkolepý růst obdobný v rámci tzv. „tygřích ekonomik“ východní Asie. Tuto skutečnost dokládá také to, že od roku 2000 se významně Irsko začalo přibližovat vykazovaným HDP na jednoho obyvatele průměru nejvyspělejších zemí EU, přičemž již v roce 2003 překročilo průměr zemí EU jako celku, viz tabulka 5.

Tabulka 5: HDP na obyvatele v paritě kupní síly (EU = 100)

Země	2000	2003	2004	2005	2006	2007
EU jako celek	100	100	100	100	100	100
Irsko	89	141	143	145	146	147
Lucembursko	235	240	246	242	257	254
Německo	112	116	116	116	115	116
Velká Británie	118	123	125	125	123	118

Zdroj: Eurostat. [online] 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plugin=1>
– vlastní úprava

Z tab. 5 je patrné, že na počátku nového tisíciletí vykazovalo Irsko nejnižší HDP na obyvatele, přičemž dosahovalo ani průměru zemí EU jako celku. Následně od roku 2003 úroveň HDP na obyvatele překročila nejen průměr zemí EU, ale také HDP na obyvatele vykazované Německem či Velkou Británií, což Irsko zcela právem posunulo do skupiny zemí, na které měl vstup do Evropské unie a potažmo i Eurozóny velmi pozitivní vliv.

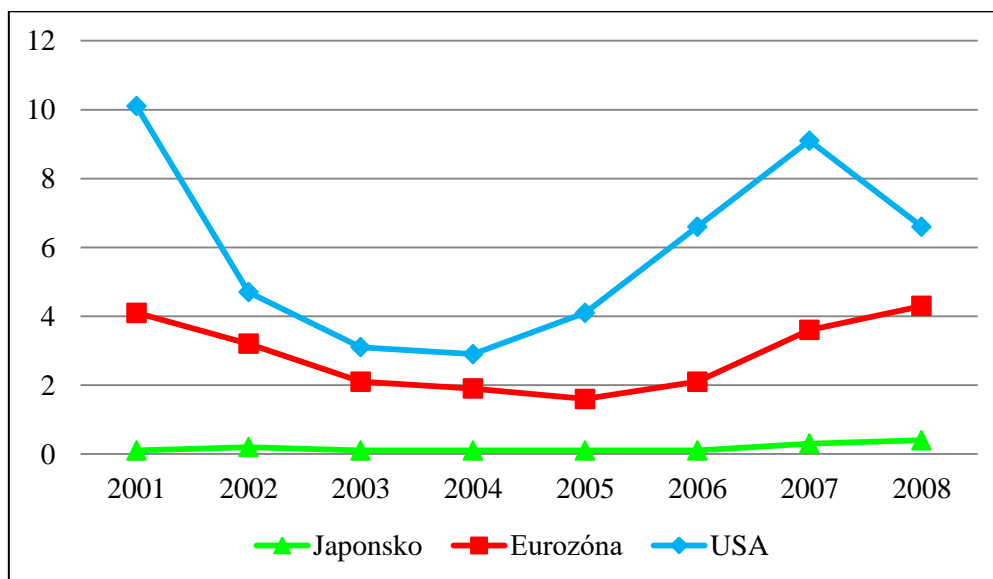
Celkově je tak z předchozí analýzy zřejmé, že členství Irska v EU a Eurozóně, mělo alespoň z počátku velmi pozitivní vliv na jeho ekonomický růst a výkon národního hospodářství. Tuto skutečnost dokládá také Kohout (2010, s. 245), který stanovuje, že původně chudá země se po vstupu do EU a následně Eurozóny stala jednou z nejrychleji rostoucích zemí Unie, díky čemuž byla tato země společně s Řeckem prezentována jako země hospodářského zázraku, který byl vyvolán pozitivy, které členství v EU a Eurozóně přináší.

Pozitivní vývoj byl narušen až negativním vývojem světového finančního trhu vlivem rozpoutání americké hypoteční krize v průběhu roku 2007. Oficiálně je pak počátek světové finanční krize datován k 15. září 2008, kdy došlo k bankrotu jedné z největších amerických investičních bank Lehman Brothers, což představovalo největší bankrot v dějinách Spojených států amerických, dle Jílka (2013, s. 169).

Dědek (2014, s. 170-192) doplňuje, že americká hypoteční krize, jež se přeměnila do podoby světové finanční krize, nezůstala izolovaná v rámci Spojených států amerických, ale zasáhla vlivem globalizace a propojenosti finančních trhů prakticky celý svět.

Příčinou vzniku americké hypoteční krize bylo, že na počátku nového tisíciletí se americká ekonomika nacházela v recesi, Evropa a Japonsko čelily stagnaci. Centrální banky proto přistoupily k výraznému snižování úrokových sazeb, aby povzbudily spotřebitelskou a investiční poptávku po statcích. Celosvětově pak nejnižších úrokových sazeb bylo dosaženo v letech 2003 až 2004, jak dokládá následující graf.

Graf 1: Vývoj základních úrokových sazeb v rámci USA, Eurozóny a Japonska

Zdroj: Trading Economics. [online] 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/> - vlastní úprava

Z grafu 1 je patrné, že nejvýznamněji snižovala úrokovou centrální banka Spojených států amerických (FED) a dále Evropská centrální banka (ECB). V případě Japonska, k výraznému snižování úrokových sazeb nedošlo, neboť v Japonsku již na počátku nového tisíciletí dosahovala základní úroková sazba takřka nulových hodnot.

Kohout (2007) stanovuje, že velmi nízké úrokové sazby vedly k expanzi hypotečních úvěrů. V rámci USA byly hypoteční úvěry podpořeny také prohlášením amerického prezidenta a vlády, že každý americký občan musí mít právo na vlastní bydlení a tedy i přístup k hypotečnímu úvěru. Vlivem tohoto tak na hypoteční úvěr dosáhl prakticky každý, kdo o něj požádal. Přibližně od roku 2006 však začaly úrokové sazby postupně růst, což způsobilo také vzestup splátky úvěrů. Méně bonitní klienti se tak dostali do finančních potíží a postupně přestali své úvěry splácet.

Hypoteční banky začaly postupně realizovat zástavy na nesplácené hypoteční úvěry, což se odrazilo nejen v cenovém poklesu nemovitostí, ale také výrazným poklesem těch finančních

produktů, které sloužily k financování hypotečních úvěrů. Jednalo se především o tzv. **postupované cenné papíry** (mortgage-backed securities), které byly dále spojeny do větších portfolií a vydávány v samostatných tranších jako tzv. collateralized debt obligations neboli **zajištěné dluhové obligace** (CDOs). Soros (2013, s. 8) doplňuje, že CDO byly založeny na předpokladu, že k poklesu cen nemovitostí nikdy nedojde v rámci celých Spojených států amerických, neboť se předpokládalo snížení rizika geografickou diverzifikací. Ve skutečnosti však rozšířené používání CDO napříč globální ekonomikou způsobilo celosvětový rozmach, který skončil nikoliv pouze národním krachem amerického finančního trhu, ale potažmo mezinárodním krachem. Následující tab. 6 tak ukazuje vývoj objemu emisí finančních instrumentů CDO v letech 2004-2008 v mld. amerických dolarů (USD).

Tabulka 6: Vývoj globální emise CDOs v rámci světové ekonomiky v letech 2004-2008 v mld. USD

2004	2005	2006	2007	2008
157	272	552	503	168

Zdroj: Musílek, P. Příčiny finanční krize a selhání regulace. *Český finanční a účetní časopis*, 2008, roč. 3, č. 4, s. 6 – vlastní úprava

Z tab. 6 je patrné, že investování do CDOs se stalo velmi populární především v letech 2006-2007, kdy došlo k nárůstu nesplácených hypotečních úvěrů. Nutno je poznamenat, že tab. 6 ukazuje nejen nákupy těchto instrumentů investičními bankami v rámci USA, ale v rámci světové ekonomiky, přičemž nejvýznamněji tyto „toxická aktiva“ tedy vysoce riziková aktiva nakupovaly západní evropské investiční banky a společnosti.

Následné problémy s dostatečnou likviditou a kapitálovou vybaveností začaly v průběhu roku 2007 vyvolávat problémy v těch bankách, která ve svých portfoliích držela právě tato vysoce riziková aktiva, což byl případ Lehman Brothers, která následně v průběhu roku 2008 také zbankrotovala. Právě pád této čtvrté největší investiční banky USA vedl k panice na finančních trzích, což vedlo k útoku investorů na investiční banky s cílem vybrat aktiva a finanční prostředky z bank. Vlivem toho se tak na konci roku 2008 začal globální finanční systém vyznačovat problémy s nedostatečnou likviditou, rozsáhlou insolventností finančních institucí, nárůstem volatility výnosových měř finančních instrumentů, výrazným poklesem hodnoty finančních i nefinančních aktiv a podstatným snížením rozsahu alokace úspor ve finančním systému. Následující tab. 7 ukazuje vývoj výnosových měř v rámci hlavních světových finančních trhů od ledna do října 2008 z pohledu amerického investora.

Tabulka 7: Vývoj výnosových měr v rámci hlavních finančních trhů z pohledu amerického investora v období od ledna do října 2008 v %

Trh	Výnosová míra v %
Světový trh	- 38,44 %
Evropa	- 42,88 %
Severní Amerika	- 32,36 %
Rozvíjející se trhy	- 50,93 %
USA	- 31,70 %
Velká Británie	- 41,39 %
Německo	- 46,58 %
Japonsko	- 30,65 %
Island	- 80,76 %
Rusko	- 69,34 %

Zdroj: Musílek, P. Příčiny finanční krize a selhání regulace. *Český finanční a účetní časopis*, 2008, roč. 3, č. 4, s. 6 – vlastní úprava

Z tab. 7 je patrné, že na evropském finančním trhu se snížila v průměru výnosová míra o téměř 43 %. Naproti tomu však byly také takové země Evropy, které byly významněji poklesem výnosových měr zasaženy, např. Island, Německo apod., což primárně pramenilo z toho, že ve svých portfoliích měly toxická aktiva, tj. CDO_S.

Vlivem těchto faktorů se tak světová finanční krize v rámci Evropy, resp. Evropské unie prozrazovala asymetricky, neboť existovaly země, které byly pouze minimálně zasaženy dopady této krize, a naopak země, které byly velmi citelně touto krizí poznamenány a musely nemalé finanční prostředky vynaložit na záchranu svých bank.

Zásadním problémem světové finanční krize bylo, že se v podmínkách Evropské unie, především pak v rámci Eurozóny přeměnily vlivem vysoké zadluženosti některých zemí v tzv. dluhovou krizi Eurozóny. Jednou ze zemí, která přispěla k rozvoji dluhové krize Eurozóny, bylo mimo jiné Irsko, jak ukáže následující podkapitola.

6. Příčiny a důsledky dluhové krize v Irsku

Janáčková (2010, s. 7-9) stanovuje, že krize, která vznikla 10 let po vzniku Eurozóny, byla do jisté míry zakomponována do její genetické výbavy už při jejím samotném vzniku, neboť Eurozóna nevznikla na základě ekonomického rozhodnutí, ale na základě rozhodnutí politického. Politické rozhodnutí tak stanovilo, že země účastníci se třetí fáze Hospodářské a měnové unie přijmou jednotnou měnu euro a trh se s tím vyrovná. Vlivem toho tak přijala společnou měnu euro **vysoce heterogenní skupina zemí** vyznačující se rozdílnou výkonností ekonomik, rozdílnou úrovní mobility výrobních faktorů apod. K vstupu do Eurozóny v 90. letech minulého století byly zavázány všechny země s výjimkou Velké Británie a Dánska a dále nevstoupilo Švédsko, které nesplnilo maastrichtská konvergenční kritéria.

Po vstupu zemí do Eurozóny došlo k ztrátě důležitého nástroje hospodářské politiky, a to monetární politiky, neboť tu od vstupu do Eurozóny realizuje a provádí Evropská centrální banka. Vlivem tohoto tak mohly země ovlivňovat svou hospodářskou politiku pouze nástroji fiskální politiky. Vzhledem k tomu, že od počátku nového tisíciletí začala Evropská centrální banka udržovat velmi nízké úrokové sazby, docházelo v některých zemích Eurozóny k vzestupu úvěrů, neboť úvěry byly díky nízkým sazbám výhodné. Především tzv. země jižního křídla, tj. **Řecko, Itálie, Španělsko či Portugalsko** začaly po roce 2000 dramaticky zvyšovat objem úvěrů a tedy zvyšovat míru svého veřejného zadlužení.

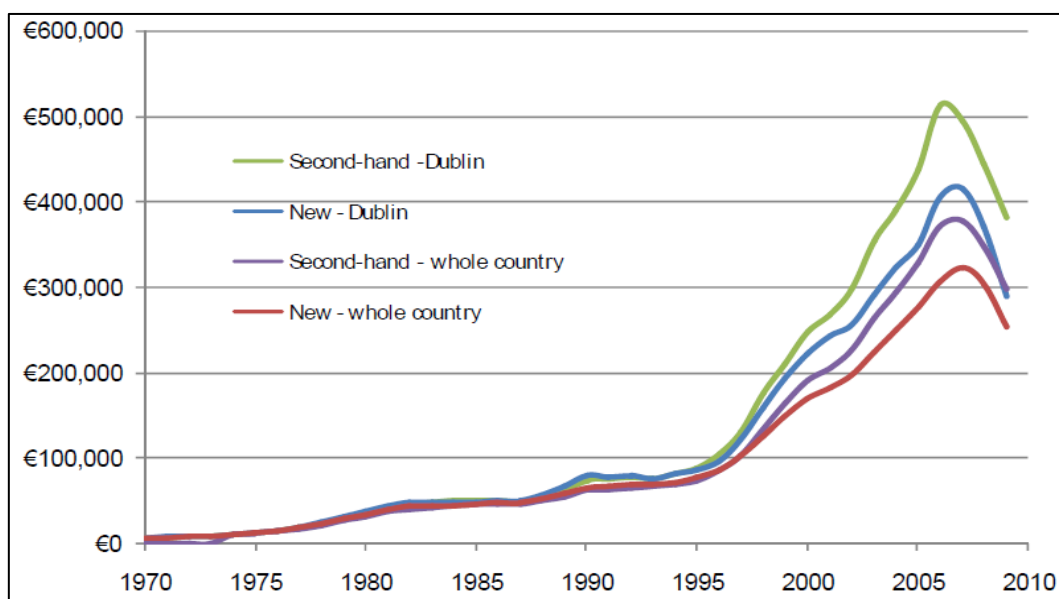
6.1 Příčiny krize v Irsku

V případě Irska byla situace jiná než v zemích tzv. jižního křídla Eurozóny, neboť jak ukázala předchozí podkapitola, v případě Irska docházelo až do roku 2007 k poklesu míry veřejného zadlužení, tudíž příčinou vzniku krize nebyly akumulující se veřejné dluhy, ale především rizikové chování irských bank a investičních společností. Irské bankovníctví se totiž vyvíjelo ve velmi svobodném a volném duchu s absencí dohledu nad bankovním sektorem, který by zajišťoval národní dohled nad vývojem bankovního a investičního trhu a do jisté míry jej také reguloval.

V případě Irska nebyly však problémy způsobeny tzv. toxickými aktivy, jako v případě USA, neboť irské banky využívají především model pro hypoteční financování založený na bázi „*originate and hold*“, tj. poskytnutí a držení, který je založen na tom, že budoucí majitel požádá o hypoteční úvěr, banka mu úvěr poskytne a dále pouze vybírá splátku jistiny a úroků. Jinými slovy banka úvěr poskytne a také tento úvěr drží, a to i v případě, že je splátka úvěrů po splatnosti. V případě amerického hypotečního trhu však došlo k jistým inovacím, a to konkrétně se jednalo o zavedení modelu „*originate and distribute*“, který spočívá v tom, že banka poskytne klientovi úvěr, nicméně jej odprodá jiné instituci v okamžiku, kdy je úvěr po splatnosti. Tento model tak v praxi umožnil vytvořit právě zajištěné dluhové obligace, které se staly jednou z příčin vzniku světové finanční krize, to všechno popisují Roubini, Stephen (2011, s. 61).

Irská krize tak vznikla především vlivem velmi rychlého vzestupu úvěrů, především pak hypotečních úvěrů, díky tomu, že ECB udržovala od počátku nového tisíciletí velmi nízké úrokové sazby, čehož irští občané hojně využívali k financování svého bydlení a dalších statků dlouhodobé spotřeby. Tento úvěrový boom byl značně ovlivněn také bohem, který od nového tisíciletí probíhal v rámci realitního trhu, který dosáhl svého vrcholu v roce 2006, což dokládá také obrázek 1, který ukazuje vývoj cen domů v rámci hlavního města Irska (Dublinu) a v rámci celé země v letech 1970-2010).

Obrázek 1: Vývoj cen domů v rámci Irska v letech 1970 – 2010 v tisících eur

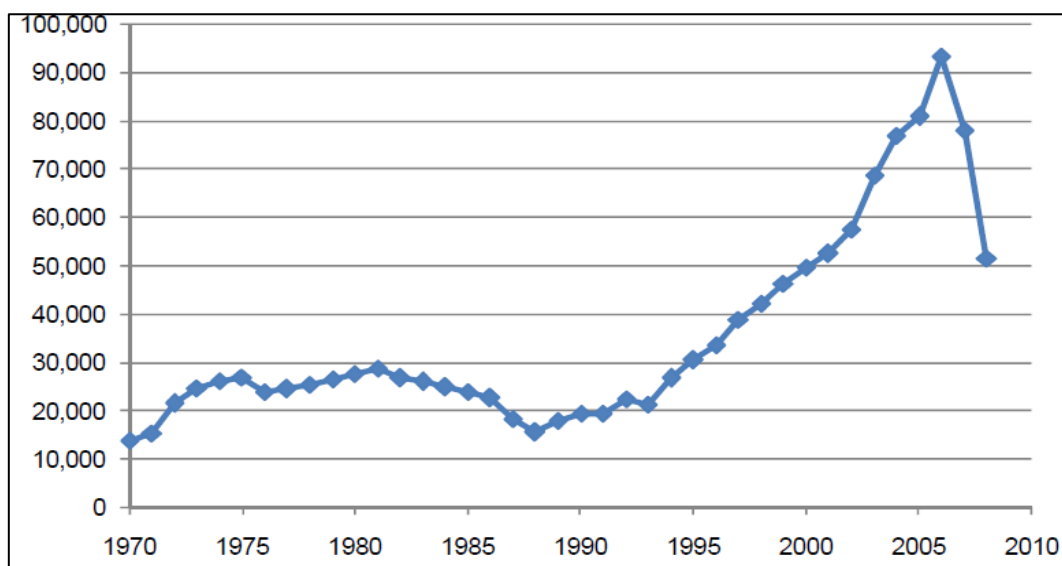

Poznámka: Second-hand = dům po druhém majiteli, new = nový dům

Zdroj: Connor, G., Flavin, T., Kelly, B. O. [online] 2010 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://eprints.maynoothuniversity.ie/1884/2/N206-10.pdf>

Z obr. 1 je patrné, že zatímco se ještě v druhé polovině 90. let minulého století průměrná cena nového domu v rámci Irska pohybovala okolo 80 tisíc eur a v případě staršího domu okolo 70 tisíc eur, od roku 2000 začaly ceny nemovitostí prudce růst. V roce 2006 činila průměrná cena staršího domu v Dublinu 520 tisíc eur a cena nového domu v rámci celé země přibližně 350 tisíc eur. Connor, Flavin, Kelly (2010) stanovují, že hlavním důvodem trvalého vzestupu cen nemovitostí bylo, že irská ekonomika od počátku nového tisíciletí permanentně rostla v průměru 7 % ročně, přičemž hospodářský růst tlačil ceny nemovitostí směrem nahoru. Následující obr. 2 ukazuje vývoj schválených hypotečních úvěrů v rámci Irska v letech 1970-2010.

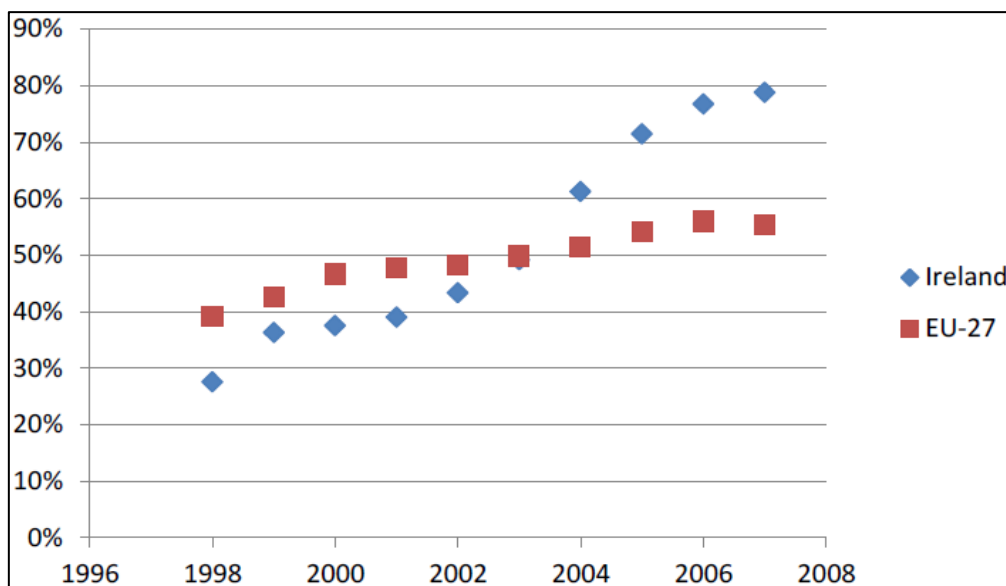
Obrázek 2: Vývoj schválených hypotečních úvěrů v rámci Irska v letech 1970-2010

Zdroj: Connor, G., Flavin, T., Kelly, B. O. [online] 2010 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://eprints.maynoothuniversity.ie/1884/2/N206-10.pdf>

Z obr. 2 je patrné, že především od druhé poloviny 90. let minulého století začala strmě růst poptávka po hypotečních úvěrech, což souviselo především s růstem cen nemovitostí, tzn., zatímco v roce 1995 bylo v průměru schváleno 28 tisíc úvěrů, v roce 2006 se objem schválených hypoték zvýšil na 95 tisíc úvěrů. Bydžovská (2013) stanovuje, že díky „levným hypotékám“ se Irsko začalo řadit k zemím EU vyznačujících se nejvyšším počtem obyvatel, kteří vlastní dům, neboť v roce 2007 mělo vlastní dům 87 % irských obyvatel. Následující obr. 3 ukazuje vývoj soukromých úvěrů jako % HDP v rámci Irska Evropské unie jako celku v letech 1996-2008.

Obrázek 3: Vývoj soukromých úvěrů jako % HDP v rámci Irska a zemí EU

Zdroj: Beck [online] 2014 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.tcd.ie/iis/assets/pdf/Jan102014Beck.pdf>

Z obr. 3 je zřejmé, že soukromé úvěry v rámci Irska překročily přibližně v roce 2003 průměr zemí EU jako celku a stále prudce rostly, tj. v roce 2007 představovaly soukromé úvěry přibližně 80 % HDP Irska. Pohledávky irského bankovního sektoru v letech 2007-2008 činily 400 % HDP, což představovalo mimořádně vysoký objem pohledávek, což popisuje Eichengreen (2015).

Vedle samotných úvěrů, bylo další příčinou krize, že úvěry irských bank nebyly dostatečně diverzifikovány. Connor, Flavin, Kelly (2010) stanovují, že mezi lety 2004-2007 se zvýšil objem tzv. 100 % hypoték neboli hypoték do 100 % ceny nemovitosti z 6 % na 16 %. Dalším rysem byl také vzestup délky splatnosti hypotéky, tj. úvěry se splatností delší než 30 let se zvýšily z 10 % z celkového objemu hypoték na úroveň 35 % v období let 2004 až 2007.

Autoři dále zmiňují dalším rys irského hypotečního trhu. Zatímco v roce 2001 činil podíl úvěrů soukromého sektoru na celkovém objemu úvěrů 38 %, v roce 2007 se soukromý sektor na celkovém objemu vypůjčených prostředků podílel z 62 %. Nutno je též poznamenat, že značná část úvěrů měla spekulativní charakter, což bylo podmíněno především vládním opatřením, které se zaměřilo na zvýšení motivace občanů a investorů k nákupu nemovitostí formou různých daňových stimulů. Cílem těchto programů bylo podněcovat především regeneraci a rozvoj venkovských částí Irska, především pak ve vztahu k cestovnímu ruchu.

Následné rozšíření finanční krize z USA do Evropy vedlo k splasknutí realitní bubliny na irském finančním trhu, díky čemuž se Irsko stalo prakticky první obětí finanční krize. Ceny nemovitostí začaly prudce klesat (viz obr. 2), což vedlo k propadu akciového trhu a k značným problémům s likviditou bank.

Bydžovská (2015) doplňuje, že přelomovým okamžikem bylo 29. září 2008, které se do dějin Irska zapsalo jako tzv. **černé pondělí**, neboť v tento den vláda na sebe převzala závazky bankovního sektoru. Konkrétně politická reprezentace v čele s ministrem financí Brianem Lenihanem stanovila, že **stát bude plně garantovat za vklady v bankách po dobu 2 let**, aby došlo k zabránění hromadných výběrů, jako tomu bylo v případě USA. Díky tomu, že irská vláda vystavila univerzální garanci na všechny vklady a závazky irských bank nevznikla panika mezi občany. Vlivem toho tak irská vláda garantovala od 30. září 2008 do 29. září 2010 vklady v irských bankách. Connor, Flavin, Kelly (2010) doplňují, že irská vláda se tak zaručila za závazky bank odpovídající přibližně 200 % HDP Irska. Švihlíková (2011) stanovuje, že tímto dnem došlo k tomu, že veřejný sektor převzal dluhy soukromého sektoru tzv. bail-out, čímž markantně vzrostla míra veřejného zadlužení a finanční, resp. bankovní krize se přeměnila v rámci Irska v dluhovou krizi.

Následně 20. října 2008 Rada guvernérů Evropské centrální banky vydala své doporučení týkající se vládních záruk za bankovní dluhy, který mimo jiné zahrnovaly také cíl pro řešení problémů financování operací v rámci bank s omezenou solventností. V souladu s tímto doporučením byla provedena rekapitalizace dvou největších irských bank, a to Allied Irish Bank a Bank of Ireland s finanční výpomocí 3,5 mld. eur pro každou banku. Přestože byly vedeny kroky s cílem zabránit kolapsu finančního a bankovního trhu, problémem bylo, že irské banky jako celek byly poddimenzované, tudíž nemohly dále poskytovat úvěry, což způsobilo kolaps celého finančního systému Irska.

Irsko i přes skutečnost, že bylo zemí vyznačující se poměrně přísnou fiskální politikou, se tak stalo od roku 2009 zemí, **kteřá ztratila kontrolu nad vývojem veřejných rozpočtů**. Důvodem tohoto byla nutnost zachránit bankovní instituce. Baldwin, Wyplosz (2013, s. 554) stanovují, že v roce 2010 irská vláda použila na stabilizaci bankovního sektoru Irska 31 % HDP. Vývoj míry veřejného zadlužení v letech 2008-2014 ukazuje následující tab. 8.

Tabulka 8: Vývoj míry veřejného zadlužení Irska v komparaci s Eurozónou jako celkem v letech 2008-2014 jako % HDP

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Irsko	42,6	62,3	87,4	111,2	121,7	123,2	109,7
Eurozóna	-	-	-	86,0	89,4	91,2	92,2

Zdroj: Eurostat.[online]. 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde410&plugin=1> – vlastní úprava

Z tab. 8 je patrné, že míra veřejného zadlužení se začala zvyšovat již v roce 2008, přičemž v roce 2009 překročila maximální míru veřejného zadlužení definovanou v rámci maastrichtských konvergenčních kritérií. Také v následujících letech se stále míra veřejného zadlužení Irska zvyšovala, přičemž nejvyšších hodnot dosáhla v roce 2013 na úrovni 123,2 % HDP Irska. V komparaci s Eurozónou, která v roce 2011 vykazovala průměrnou míru veřejného zadlužení na úrovni 86 %, překračovalo Irsko průměr dosahovaných hodnot (data za období let 2008-2010 nejsou pro Eurozónu dostupná).

6.2 Dopady krize na Irsko

Dopadem krize nebyl pouze nárůst veřejného zadlužení, který rozpoutal dluhovou krizi v Irsku, ale také pokles ekonomické výkonnosti irské ekonomiky, tzn., zatímco v roce 2008 většina zemí Eurozóny vykazovala sice zpomalování ekonomického růstu, i tak většina zemí rostla. Naproti tomu Irsko bylo první zemí, která již v roce 2008 vstoupila do recese. Vývoj tempa ekonomického růstu Irska v letech 2008-2014 demonstruje tab. 9.

Tabulka 9: Vývoj tempa ekonomického růstu Irska ve srovnání s vývojem Eurozóny jako celku v letech 2008-2014 v %

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Irsko	-2,6	-6,4	-0,3	2,8	-0,3	0,2	4,8
Eurozóna	0,5	-4,5	2,0	1,6	-0,8	-0,3	0,9

Zdroj: Eurostat.[online]. 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde410&plugin=1> – vlastní úprava

Z tab. 9 je patrné, že v roce 2008 se nacházelo již Irsko v recesi, přičemž v roce 2009 poklesl hospodářský růst na úroveň - 6,4 %, což ve srovnání s Eurozónou jako celkem byl dramatický

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

pokles. Dopad krize na irskou ekonomiku se nepromítl pouze v prudkém vzestupu míry zadlužení a poklesu ekonomického výkonu Irska, ale také v rychlém vzrůstu nezaměstnanosti, jak dokládá tab. 10.

Tabulka 10: Vývoj míry nezaměstnanosti do jednoho roku a dlouhodobé nezaměstnanosti v rámci Irska v letech 2008-2014 v %

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Míra nezaměstnanosti do 1 roku	6,4	12,0	13,9	14,7	14,7	13,1	11,3
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti	1,7	3,5	6,8	8,7	9,1	7,9	6,7

Zdroj: Eurostat.[online]. 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec450&plugin=1> – vlastní úprava

Alderman (2010) uvádí, že Irsko, které bylo ještě před rokem 2008 zemí EU vyznačující se nejnižší mírou nezaměstnanosti, se po roce 2009 stalo zemí vyznačující se vysokou průměrnou úrovní nezaměstnanosti. Od roku 2010 se problémem stala také dlouhodobá nezaměstnanost, která se ve srovnání s rokem 2008, kdy činila 1,7 %, se zvýšila na úroveň 9,1 % v roce 2012.

Makroekonomický pokles irské ekonomiky se začal postupně prosazovat také do zhoršování podnikatelského prostředí a investičního klimatu v rámci Irska. Vzhledem k tomu, že Irsko se stalo především v 90. letech minulého století velmi otevřenou ekonomikou, představoval pokles důvěry ve vývoj irské ekonomiky citelný problém, který se začal prosazovat v postupném odlivu zahraničního kapitálu, jak ukazuje také tab. 11.

Tabulka 11: Vývoj přímých zahraničních investic v rámci Irska v letech 2008-2013 v milionech USD

2008	2009	2010	2011	2012	2013
-16 453	25 715	42 804	23 546	38 315	35 520

Zdroj: UNCTAD. [online] 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx> - vlastní úprava

Z tab. 11 je patrné, že v roce 2008 byl příliv přímých zahraničních investic záporný, ke změně došlo až v roce 2009, kdy se příliv postupně zvyšoval, přičemž v roce 2010 dosáhl úrovně

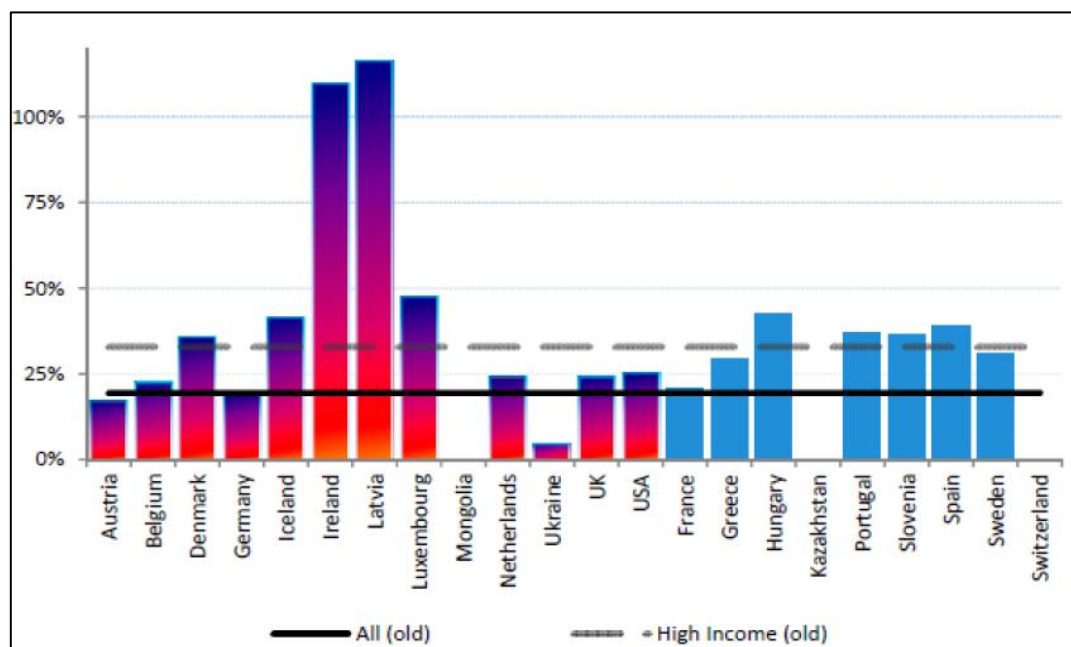

okolo 42 mld. USD. Následně však v roce 2011 došlo k dalšímu poklesu přílivu přímých zahraničních investic, přičemž k zlepšení přílivu došlo v roce 2012, i když ne k tak významnému jako tomu bylo v roce 2010.

Sofistikovaně pak dopady krize na irskou ekonomiku sumarizuje Beck (2014), který ve své studii identifikoval náklady krize pro irskou ekonomiku ve smyslu změření ušlého ekonomického výstupu, který byl vlivem krize zcela ztracen, viz obr. 4.

Z obr. 4 je patrné, že Irsko bylo druhou zemí Evropské unie, která nesla největší náklady krize, tzn., byla po Lotyšsku druhou zemí, která ztratila největší ekonomický výstup, zjištěný jako procento kumulativního rozdílu ve vývoji HDP v čase po dobu 4 let počínaje krizovým rokem.

Obrázek 4: Náklady krize měřené jako ztráta ekonomické výkonnosti

Zdroj: Beck, T. [online] 2014 [cit. 2015-09-11]. Dostupné z: <http://www.tcd.ie/iis/assets/pdf/Jan102014Beck.pdf>

Vedle **dopadů ekonomických**, byla krize v rámci Irska spjata také s **dopady politickými**. Dopady krize na irskou ekonomiku si vyžádaly již v roce 2009 pokles důvěry ze strany veřejnosti v irskou vládu. Podle provedeného průzkumu veřejného mínění uvedeného na internetových stránkách RTE (RTE, 2009) z roku 2009 společností The Irish Times poklesla důvěra ve vládnoucí stranu Fianna Fáil z dříve prvního místa na čtvrtou pozici. Irské obyvatelstvo začalo více důvěřovat opozičním stranám, které veřejně propagovaly, že irskému

bankovnímu sektoru a národnímu hospodářství může pomoci pouze finanční podpora z Evropské unie.

Následně v roce 2010 došlo k dalšímu nárůstu nezaměstnanosti, což společně s ekonomickou recesí vedlo k dalšímu nárůstu protestů a nespokojenosti veřejnosti. Z toho důvodu 21. listopadu 2010 irská vláda v čele s premiérem T. Brianem Cowen oznámila, že Irsko **oficiálně požádalo o finanční podporu Evropskou unií a Mezinárodní měnový fond.**

7. Zhodnocení úspěšnosti implementovaných protikrizových opatření v rámci Irska

Jak již bylo v závěru předchozí podkapitoly naznačeno, v listopadu 2010 Irsko oficiálně požádalo o finanční pomoc Evropskou unií a Mezinárodní měnový fond. Následně v prosinci roku 2010 ministři financí Eurozóny schválili finanční pomoc pro Irsko ve výši 85 mld. eur. Finanční pomoc byla alokována jednak ze speciálně vytvořených finančních nástrojů, které se měly stát nástroji pro řešení problémů některých zemí Eurozóny, které se blížily státnímu bankrotu. Nařízením č. 407/2010 dne 9. května 2010 došlo k zřízení **Evropského mechanismu finanční stabilizace (EFSM)**, který byl zaměřen na poskytování půjček předluženým zemím ze zdrojů EU. V rámci mechanismu EFSM stanovila Komise, že je možné vypůjčit se na finančních trzích až 60 mld. eur, přičemž krytí je zaručeno rozpočtem EU. Členské země Eurozóny vedle toho vytvořily **Evropský nástroj finanční stability (EFSF)**, v jehož prospěch se zavázaly ručit až do výše 440 mld. eur. Oba tyto nástroje byly zřízeny na dočasné bázi s cílem krátkodobě pomoci zemím, které se dostanou do potíží s financovatelností svých rozpočtů, jak dokládá Tomšík (2013, s. 42-58).

Vznik těchto nástrojů umožnil článek 122, odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie, který stanovil, dle Štěrbové (2013, s. 213), že: *„nastanou-li členskému státu z důvodu přírodních pohrom nebo mimořádných událostí, které nemůže ovlivnit, obtíže, nebo je-li z důvodů vážně ohrožen závažnými obtížemi, může Rada na návrh Komise poskytnout dotyčnému členskému státu za určitých podmínek finanční pomoci Unie. Předseda Rady informuje o rozhodnutí Evropský parlament.“*

Ministerstvo zahraničních věcí (2010, s. 33) popisuje, že v případě Irska pak finanční pomoc byla poskytnuta na základě předložení požadavku, který musel být řádně zdůvodněn společně s programem nápravy, který nesl název Plán pro návrat k udržitelnému růstu. Tento Plán stanovil způsob, jakým bude negativní situaci vyřešena na udržitelné bázi. Irsku byla pomoc poskytnuta ze čtyř různých zdrojů. Částka ve výši 17,7 mld. eur bylo poskytnuto z finančního EFSF a dále 22,5 mld. eur bylo poskytnuto z nástroje EFSM. Dalším 22,5 mld. eur poskytl Mezinárodní měnový fond a zbylých 22,5 mld. eur bylo poskytnuto na bázi dobrovolných bilaterálních půjček některých zemí mimo Eurozónu.

Dle portálu Fin Facts (2010) se Irsko zavázalo, že ve střednědobém horizontu provede úsporná opatření, která budou platná až do roku 2014 s cílem snížit rozpočtový deficit a veřejný dluh. Úspory se týkaly především strany vládních výdajů, které se měly každoročně snižovat přibližně o 15 mld. eur, přičemž 10 mld. mělo být uspořeno na straně výdajů a 5 mld. eur mělo být získáno na straně příjmů pomocí zvýšení daní. Mezi hlavní úsporná opatření se řadilo snížení minimální mzdy, zavedení nové daně z nemovitosti. Další opatření se pak týkala snižování zaměstnanosti ve veřejném sektoru, tj. **Plán pro návrat k udržitelnému růstu** dále stanovil, že dojde v průběhu 4 let k propuštění přibližně 24 tisíc lidí z veřejné správy a dále, že dojde k snížení platu ve veřejném sektoru přibližně o 20 %. Další úspory se měly týkat snížení výdajů na sociální péči, především se jednalo o snížení podpor v nezaměstnanosti a přídavků na dítě. Irsko dále provedlo důchodovou reformu, ve které zvýšilo věk odchodu do starobního důchodu.

Pozitivně je nutné hodnotit především to, že irské vládě se podařilo naplnit všechny stanovené cíle vůči svým věřitelům především pak na straně vládních výdajů, jak dokládá také následující tab. 12, která ukazuje vývoj vládních výdajů Irska v letech 2008-2014 jako % HDP.

Tabulka 12: Vývoj vládních výdajů Irska v letech 2008-2014 jako % HDP

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
42,0	47,6	66,1	46,3	42,3	40,7	39,0

Zdroj: Eurostat [online] 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00023&plugin=1>
– vlastní úprava

Z tab. 12 je patrné, že nejvyšší hodnoty vládní výdaje dosáhly v roce 2010, kdy jejich podíl na HDP činil 66,1 %, což bylo primárně zapříčiněno snahami vlády zachránit bankovní sektor a irskou ekonomiku. Následně při přijetí finanční pomoci od EU, některých dalších zemí EU a Mezinárodního měnového fondu se Irsko zavázalo, že bude snižovat vládní výdaje, minimálně o 10 mld. eur ročně, což se irské vládě podařilo dosáhnout zcela. Vedle toho se vláda zavázala, že budou úsporná opatření též vedena skrze zvyšování vládních příjmů. Nutno je však poznamenat, že zvýšení na straně vládních příjmů nebylo tak zřetelné, jako v případě snižování vládních výdajů, neboť v době, kdy irská vláda přistoupila k přijetí úsporných opatření, se irská ekonomika stále nacházela v recesi, která byla doprovázena mimořádně vysokou mírou nezaměstnanosti. Následující tab. 13 ukazuje vývoj vládních příjmů Irska v letech 2008-2014 jako % HDP.

Tabulka 13: Vývoj vládních příjmů Irska v letech 2008-2014 jako % HDP

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
35,0	33,6	33,6	33,5	34,2	34,9	34,9

Zdroj: Eurostat [online] 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00021&plugin=1> – vlastní úprava

Z tab. 13 je patrné, že v následujícím roce po přijetí Plánu pro návrat k udržitelnému růstu se daňové příjmy snížily o 0,1 % HDP. Teprve v roce 2012 ve srovnání s rokem 2010 vykázaly mírný růst o přibližně 0,6 %.

Přestože se tedy po přijetí finanční pomoci Irsku podařilo snížit vládní výdaje a dále nepatrně zvýšit vládní příjmy, stále zásadním problémem Irska byl neustále se zvyšující zadluženost soukromého sektoru, jak ukazuje také tab. 14.

Tabulka 14: Vývoj zadluženosti soukromého sektoru v rámci Irska v letech 2008-2014 jako % HDP

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
126,6	137,5	143,7	168,6	176,4	168,3	-

Zdroj: Eurostat [online] 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipspd25&plugin=1> – vlastní úprava

Hlavním důvodem vzestupu zadluženosti soukromého sektoru byly finanční potíže, do kterých se občané, ale také podniky dostaly v souvislosti s příchodem finanční krize a následné dluhové krize Eurozóny, která nejen že snížila možnosti pracovního uplatnění na trhu práce, ale zásadním způsobem znehodnotila také ceny a zpomalila hospodářský vývoj irské ekonomiky. V roce 2012 dosáhla míra zadluženosti privátního sektoru 176,4 % HDP, což Irsko posunulo mezi země s nejvyšší mírou zadluženosti soukromého sektoru.

Je tedy patrné, že přijatá úsporná opatření realizovaná veřejným sektorem, však neměla pozitivní dopad na vývoj soukromého sektoru, neboť ten se od roku 2010, co byl Plán pro návrat k udržitelnému růstu přijat, stále více zadlužovaly. Jinými slovy zatímco veřejný sektor od konce roku 2010 přistoupil k strategiím zaměřeným na finanční ozdravení a snižování výdajů, soukromý sektor tento nedostatek kompenzoval vlastním zadlužováním a snižováním své finanční stability.

Přesto však přijatá pomoc ze speciálně vytvořených nástrojů Evropské unie od Mezinárodního měnového fondu vedla k určitým výsledkům, neboť již v roce 2011 činilo tempo ekonomického růstu 2,8 %, následně v roce 2012 se křehký ekonomický růst opět propadnul na úroveň -0,3 %. K obnovení mírnému růstu došlo v roce 2013 na úrovni 0,2 %. Značným problémem vedle vysoké zadluženosti veřejného sektoru a stále se zvyšující zadluženosti soukromého sektoru, společně s přetrvávající vysokou nezaměstnaností, vedly Irsko k žádosti o **další finanční pomoc**. Dle E15 (2013) Irsko v průběhu roku 2013 požádalo Mezinárodní měnový fond o druhou úvěrovou pomoci ve výši 970 milionů eur. Mezinárodní měnový fond ji 23. března 2013 schválil na základě toho, že Irsko si plní stanovená úsporná opatření a také podmínky, za kterých mu byla pomoc poskytnuta v roce 2010.

Jak popisuje Štěrbová (2013, s. 208) vedle přijetí finanční pomoci zahrnoval boj s finanční a dluhovou krizí, nejen zavádění národních opatření v boji proti krizi, ale také **implementaci protikrizových opatření**, jež byly definovány ze strany Evropské unie. V tomto směru se jednalo především o stanovení ze strany Evropské unie, že Irsko musí ve střednědobém horizontu naplnit pravidla stanovená v **Paktu stability a růstu**., resp. v jeho revizi z roku 2005, která rozšířila tzv. liberační důvody, na něž se nevztahují řízení o nadměrném deficitu. Tyto důvody především zohledňovaly fakt, že Evropská komise při posuzování nadměrných deficitů musí být v potaz ekonomický vývoj dané země a dále také faktory, které vedly k nadměrným deficitům. Pakt stability a růstu po revizi z roku 2005 stanovil, že za hospodářskou recesi je možné pokládat situaci, kdy roční pokles reálného HDP činí minimálně 0,75 %. Za této situace je dovoleno hospodařit s nadměrným schodkem státního rozpočtu, který přesahuje 3 % HDP a míra veřejného zadlužení může krátkodobě překročit 60 % HDP.

Evropská unie však v případě Irska stanovila, že irská vláda nebyla fiskálně nezodpovědná, neboť až do roku 2009 zcela plnila podmínky Paktu stability a růstu, tzn., míra veřejného zadlužení byla až do roku 2009 pod úrovní stanovených 60 % HDP a také od počátku nového tisíciletí byl státní rozpočet přebytkový, jak dokládá také tab. 15.

Tabulka 15: Vývoj státního rozpočtu Irska v letech 2003-2014 jako % HDP

2003	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
0,8	1,3	0,3	-7,0	-13,9	-32,5	-12,7	-8,1	-5,8	-4,1

Zdroj: Eurostat [online] 2015 [cit. 2015-09-10]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00127&plugin=1>
– vlastní úprava

Z tab. 15 je patrné, že od roku 2008 neplnilo Irsko podmínku Paktu stability a růstu, tj. deficit státního rozpočtu byl vyšší jak 3 % HDP. Naproti tomu v roce 2010 deficit státního rozpočtu

v roce 2010 činil 32,5 % HDP, do roku 2014, kdy byl v platnosti Plán pro návrat k udržitelnému růstu, se podařilo deficit snížit na 4,1 % HDP, což bylo především ze strany Evropské komise velmi pozitivně vnímáno. Také od roku 2013 se podařilo mírně snížit míru veřejného zadlužení.

Meyer (2011) uvádí, jak Evropská unie ve vztahu k Irsku musela přehodnotit také stávající akceschopnost Paktu stability a růstu, neboť v případě Irska nebylo příčinou krize akumulující se dluhy, ale obrovský vzestup úvěrů soukromého sektoru, především pak hypotečních úvěrů. Vlivem toho tak fiskální ukazatele, ze kterých Pakt stability a růstu vychází, nedokázaly včasné identifikovat možné negativní implikace pro další vývoj irského hospodářství. Z toho důvodu bylo stanoveno, že nestačí pouze zodpovědná fiskální politika, ale je nezbytná také hlubší ekonomická analýza zaměřená na bankovní a finanční sektor.

Z toho důvodu se především od roku 2010 začaly nést diskuze na nadnárodní úrovni ohledně možností vybudovat **Bankovní unii** nebo ohledně možností přijetí dalšího fiskálního nástroje, který následně vyústil ve **Fiskální pakt**.

Mejstřík a kol. (2014, s. 228) stanovuje, že globální krize v plném rozsahu ukázala na slabiny finančního uspořádání Eurozóny. Vlivem toho tak ze strany orgánů Evropské unie začalo být navrhováno vytvoření evropské bankovní unie, která by byla tvořena bankami zemí Eurozóny a fungovala by na třech základních pravidlech, a to:

- jednotná pravidla pro fungování bank včetně stanovení společných pravidel pro kapitálové požadavky bank, krizové řízení a sdílení prostředků v rámci pojištění vkladů,
- sjednocený dohled nad bankami ze strany Evropské centrální banky,
- společný rámec pro krizové řízení bank a ustanovení záchranného fondu pro rekapitalizaci bank, které se ocitnou v problémech.

Tomšík a kol. (2014, s. 4) stanovuje, že bankovní unie představuje další pokus o vytvoření doplňku měnové unie a další krok na cestě k dotvoření fiskální unie. Bukovský (2014) popisuje, kdy byla Bankovní unie uvedena v život, a to 4. listopadu 2014, kdy Evropská centrální banka převzala pravomoci v oblasti **Jednotného mechanismu dohledu**. Jednalo se o převzetí dohledu na 120 bankami Eurozóny, které společně spravují více než 80 % majetku finančních institucí v zemích platících eurem. Cílem Jednotného mechanismu dohledu je předvídat a rychle řešit krizové situace v bankovní sféře Eurozóny. Představitelé tohoto projektu stanovili, že je nutné z hlediska budoucnosti předcházet podobným situacím, které nastaly v rámci Irska. Z toho důvodu bankovní unie má posílit též finanční stabilitu a zajistit rovnost podmínek dohledu nad bankami.

Beck (2014) popisuje, že Irsko, jakožto členská země Eurozóny, se stala členem bankovní unie automaticky, země EU, které nejsou členy Eurozóny, se mohou stát členy Bankovní unie

dobrovolně. Příмым dopadem zavedení platnosti Jednotného mechanismu dohledu na Irsko představovalo zpřísnění především regulatorních podmínek, které byly především v předchozím období velmi volné. Naproti tomu Beck stanovuje, že zavedení Jednotného mechanismu dohledu nad irským bankovním sektorem by mohl mít pozitivní dopad, neboť pravidla vycházející z makro-obežretné regulace, efektivního monitoringu a diskrečních opatření by mohla pomoci vyřešit systémovou křehkost bankovního systému Irska. Na příkladu země Nevada, která je svou velikostí a svou strukturou ekonomiky velmi podobná irské ekonomice, demonstruje dopady krize na její vývoj. V tomto směru stanovuje, že Nevada se neocitla v takových problémech jako Irsko, neboť byla součástí americké bankovní unie, což umožnilo snížit úroveň dopadů na irskou ekonomiku.

Beck dále doplňuje, že vedle nadnárodních iniciativ musí také samotné Irsko projevit zájem o posílení úlohy regulace a dohledu nad vývojem bankovního systému, neboť především z toho titulu, že Irsko je malou ekonomikou, ve které důležitou roli hraje tržní mechanismus, svoboda v podnikání a zahraniční investice, je nezbytné zajistit stabilitu bankovního sektoru, jehož vývoj významným způsobem ovlivňuje zbytek ekonomiky, neboť evropská bankovní unie dokáže řešit některé strukturální problémy ve spojitosti mezi finančním sektorem a vládou.

Jak Janáčková (2014) uvádí, vedle bankovní unie, byl přijat také **Fiskální pakt** neboli Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii, která dala Evropské komisi pravomoc schvalovat státní rozpočty zemí Eurozóny a dále určovat pravidla, která mají omezovat a postupně snižovat vládní dluhy. Dle Evropských dohod (2012) byl Fiskální pakt schválen celkem 25 zeměmi EU s výjimkou Velké Británie a České republiky, kdy tyto země 2. března 2012 na summitu EU připojily svůj podpis k této Smlouvě, která tak získala podobu mezivládní dohody. Tato Smlouva tak do praxe zavedla:

- roční strukturální deficit nesmí překročit 0,5 % HDP. Země, jejichž míra veřejného zadlužení je nižší, jak 60 % HDP mohou mít strukturální deficit maximálně 1 %. Tato pravidlo zvané též jako dluhová brzda musely země přistoupení ke Smlouvě včlenit do svých národních zákonů,
- dluhová brzda bude obsahovat automatické opravné mechanismy, které se spustí v případě, že dojde k porušení podmínek,
- Evropský soudní dvůr byl pověřen výkonem dohledu nad dodržování stanovených pravidel a navíc získal také pravomoc v oblasti udělování pokut za nedodržení rozpočtové kázně až do výše 0,1 % HDP,
- zavedení mechanismu, podle kterého budou členské země Evropské komisi předkládat plány na emisi dluhopisů, nebo svého dalšího zadlužování.

Souhrnně je pak možné stanovit, že přijatá protikrizová opatření včetně finanční pomoci z nově ustanovených evropských stabilizačních nástrojů, **měly pozitivní vliv na irskou ekonomiku**. Hlavním důvodem tohoto bylo, že finanční pomoc byla poskytnuta včas, dále že

důvodem vzniku krize nebyla předluženost země, ale bankovní krize, která vznikla vlivem rozbujelosti bankovního sektoru a jeho špatné regulace. Malý (2013) stanovuje, že Irsko ve srovnání s jinými zachraňovanými zeměmi Eurozóny má podstatnou výhodu v tom, že zavedení stabilizačních a protikrizových opatření měly rychlý vliv na vývoj irské ekonomiky, která postupně začala již v roce 2013 vykazovat znaky hospodářského oživení, což je primárně dáno tím, že Irsko má např. ve srovnání s Řeckem exportně výkonnou ekonomiku, tudíž je Irsko jednou z málo zemí Eurozóny, kterou se podařilo z krize vymanit. Euroskop (2013) se zmiňuje o pozitivním vlivu přijatých opatření, svědčí o tom fakt, že 8. listopadu 2013 po provedení prověrky ze strany Mezinárodního měnového fondu a Evropské unie získalo Irsko oprávnění k tomu, aby vystoupilo z programu finanční pomoci. Vlivem toho se tak stalo **první zemí Eurozóny, která zvládla a překonala krizi**. Vystoupení z programu finanční pomoci z pohledu Irska znamenalo obnovení plné nezávislosti především pak ve vztahu k finančním záležitostem. Mezinárodní měnový fond a Evropská unie ve vztahu k Irsku stanovily, že **přijatá opatření byla účinná**, neboť v roce 2013 došlo k obnovení ekonomického růstu, rovněž došlo k poklesu míry nezaměstnanosti nebo k ozdravení veřejných financí především pak ve vztahu k výši deficitu státního rozpočtu a míře veřejného zadlužení. V prosinci 2013 se tak Irsko po třech letech znovu vrátilo na mezinárodní úvěrové trhy.

Dále je možné předpokládat, že také vstup Irska do bankovní unie a přijetí Fiskálního paktu bude mít na irskou ekonomiku především z dlouhodobého hlediska pozitivní vliv, a to především v tomto smyslu, že tyto iniciativy na straně jedné budou fungovat jako nástroje včasného odhalení případných negativních trendů v oblasti bankovních a finančních trhů a na straně druhé povedení k obezřetné makroekonomické hospodářské politice. Vzhledem k tomu, že v rámci Irska právě selhala především dohledová a regulační činnost centrální banky Irska, je možné vstup Irska do bankovní unie a přijetí Fiskálního paktu pokládat za preventivní nástroje pro případné další bankovní krize.

8. Vyhodnocení a doporučení

Irsko při řešení dluhové krize zvolilo především tzv. **rozpočtová řešení**, která spočívala jednak v redukci vládních výdajů a jednak v posilování vládních příjmů skrze zvyšování daní. Toto řešení podle Dvořáka (2008, s. 141) představuje vůbec nejpřirozenější způsob redukce relativní váhy veřejného dluhu v okamžiku, kdy vláda přistupuje k realizaci kroků, jejich posláním je snížit nadměrné schodky veřejných financí. Naproti tomu státní dluh má být splácen z rozpočtových přebytků, kterých je však dle Dvořáka nevhodnější dosahovat v období hospodářské expanze, kdy ekonomika roste a ekonomicky aktivní pracovní síla je optimálně využívána. V tomto období je vhodné „ochlazovat“ hospodářský výkon restriktivní fiskální politikou.

Naproti tomu irská vláda přistoupila k vysoce restriktivní fiskální politice v době, kdy irská ekonomika procházela recesí, jež byla doprovázena průmyslovým i exportním poklesem a

rovněž útlumem přílivu zahraničních investic. Vlivem tohoto se tak přijatá úsporná opatření nejcitelněji prosadila v poklesu spotřebitelské a investiční poptávky a ve vzestupu míry nezaměstnanosti, která se stala nejpálčivějším problémem irského hospodářství. Na tuto skutečnost upozorňuje také Dvořák (2008, s. 141), který stanovuje, že právě fiskální restriktce mají největší dopad na růst nezaměstnanosti a dále na vzestup soukromého zadlužení, což bylo právě případem Irska.

Úsporná opatření v rámci Irska byla realizována také skrze zvyšování daní, což však může být v praxi spojeno s distorzními efekty, a to jak v případě přímých, tak i nepřímých daní. Z toho důvodu např. již J. M. Keynes navrhoval, aby země využívala paušálních daní, které by měly např. jednorázový charakter, a výběr této daně by se použil na umoření státního dluhu. Výhodou **zavedení jednorázové paušální daně** je, že její plátce je přesně informován o účelu použití této daně. Další výhodou je, že vzhledem k tomu, že je tato daň použita „mimořádně“ nedochází většinou k snahám plátců tuto daň obcházet nebo se jejímu výběru vyhýbat ve srovnání s trvalým zvýšením daní, které především z dlouhodobého hlediska motivují její plátce hledat způsoby jak ji obejít. Je tedy možné doporučit, že z hlediska případných budoucích ekonomických problémů je možné doporučit aplikaci mimořádné, jednorázové daně, než zavádění trvalého zvýšení daní.

Jako další návrh, který by přispěl k další stabilizaci irské ekonomiky, je možné pokládat **zavedení zvláštního fondu**, ve kterém by byly alokovány finanční prostředky, jež by byly k dispozici v případě negativního hospodářského vývoje. V případě Irska bylo totiž zásadním problémem nedostatek likvidity, tedy nedostatek finančních prostředků v bankovním sektoru. Tudíž vytvoření tohoto zvláštního „záchranného“ fondu po vzoru Evropské unie, která v období dluhové krize Eurozóny takovéto nástroje vytvořila, by umožnily v případě potřeby doplňovat potřebnou likviditu bankovním sektoru. S tímto doporučením souvisí další návrh a to potřeba **zpřísnit národní dohled a regulaci nad bankovním a finančním trhem**. Irsko je sice členem bankovní unie, nicméně do současnosti nedošlo stále k dobudování všech pilířů této unie. V současnosti je v platnosti pouze Jednotný mechanismus dohledu, který vykonává Evropská centrální banka, naproti tomu regulační opatření na úrovni Eurozóny stále v platnosti nejsou. Z toho důvodu by irská centrální banka měla přistoupit k radikálnějšímu výkonu regulace a také monitoringu nad vývojem bankovního a finančního trhu, aby byla snadněji a rychleji rozpoznala případné problémy.

Dále by na národní úrovni, stejně tak i na evropské úrovni měly být definovány jasnější, transparentnější kritéria pro hodnocení likvidity a solventnosti irských bank, stejně tak i hodnocení proto, zda země jako celek je solventní.

Schenk (2014) stanovuje, že dalším možným návrhem a doporučením pro překonání dluhové krize je **postupné zvyšování mezd a zesílený tlak na vytváření nových pracovních míst**, neboť ve své výzkumné studii dokládá, že v důsledku poklesu mezd a dále nárůstu nezaměstnanosti v průběhu krize došlo k vzestupu soukromých půjček v mnoha zemích

Eurozóny, což bylo do jisté míry důsledkem toho, že soukromý sektor potřeboval si zachovat životní standard, aby mohl přes pokles mezd nebo ztrátu zaměstnání financovat své bydlení, životní potřeby apod. Z toho důvodu stanovuje, že přijímaná protikrizová a stabilizační opatření by měla respektovat především to, aby se přijatá úsporná opatření neprosazovala na trhu práce. V případě Irska však došlo nejen k poklesu mezd, ale také k hromadnému propouštění především ve veřejném sektoru, útlum národního hospodářství doprovázený poklesem exportních aktivit dále vedl též k vzestupu nezaměstnanosti v rámci soukromého sektoru. Vlivem toho tak došlo k zvýšení zadluženosti soukromého sektoru a potažmo též k vzestupu příjmové nerovnosti a k postupnému zvyšování procenta populace, které je ohroženo chudobou nebo sociálním vyloučením, jak ukazuje tab. 16.

Tabulka 16: Procento populace ohrožené chudobou nebo sociálním vyloučením v rámci Irska a Eurozóny jako celku v letech 2008-2014

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Irsko	23,7	25,7	27,3	29,4	30,0	29,5	29,4
Eurozóna	21,7	21,5	21,8	22,9	23,2	23,1	23,0

Zdroj: Eurostat. [online] 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdsc100&plugin=1> – vlastní úprava

Z tab. 16 je patrné, že Irsko od roku 2008 vykazovalo vyšší procento populace ohrožené chudobou a sociálním vyloučením, přičemž nejhorších hodnot bylo dosaženo v roce 2012, kdy téměř 1/3 irské populace byla ohrožena chudobou a sociálním vyloučením. Tento stav byl primárně výstupem přijatých vládních úsporných opatření a negativního hospodářského vývoje, neboť vláda se zaměřila pouze na redukci objemu veřejných schodků a deficitů, avšak v popředí zájmů nestála sociální situace a vývoj trhu práce.

Z toho důvodu je nutné navrhnout, aby se irská vláda zaměřila též na řešení tohoto problému, který má mnohem širší dopady na vývoj národního hospodářství, neboť nezaměstnanost ovlivňuje nejen zadluženost soukromého sektoru, sociální distorzi obyvatelstva, ale má dopady též na kriminalizaci společnosti, na vzdělávací systém, na úroveň spotřebitelské poptávky po statcích, koupěschopnost obyvatelstva apod. Z toho důvodu je nezbytné, aby se irská vláda zaměřila na **lepší koordinaci na trhu práce**.

Vedle lepší koordinace trhu práce je vhodné doporučit Irsku také prorůstově orientovanou hospodářskou politiku, neboť pokud tempo ekonomického růstu bude dlouhodobě převyšovat reálnou úrokovou sazbu z veřejného dluhu, pak bude rovněž docházet k snižování dluhu. Naopak „přiškrcení“ ekonomiky skrze fiskální restrikcí, která je doprovázena škrty, postupně

vede k destrukci státu. Vláda by se měla primárně zaměřovat na růst a na to, kde a jak získat zdroje, případně se snažit unikající zdroje zachytit, např. daňové úniky, korupce apod.

Dalším návrhem pro řešení dluhové krize v rámci Irska je možnost provedení tzv. **restrukturalizace dluhu**, neboť do současnosti míra veřejného zadlužení překračuje 100 % HDP Irska. Z historického hlediska k restrukturalizaci dluhu přistoupila Argentina, která v roce 2002 nebyla schopna svůj zahraniční dluh ve výši 141 mld. USD splácet. Vlivem toho přistoupila k provedení nepřevoditelné restrukturalizace dluhu, jejíž podmínky dohodla s věřiteli. Kočárník a kol. (2007) restrukturalizaci dluhu vysvětluje jako proces, ve kterém věřitel začne vyjednávat s dlužníkem o úpravě podmínek týkající se vypůjčené finanční částky či pomoci a uplatní určité úlevy, ústupky apod. Nutno je dodat, že Argentina zároveň ukázala, že „selhání státu“ tzv. default, může být také pozitivním řešením, než neustálé umělé prodlužování stavu hromadění půjček za stále přísnějších a přísnějších podmínek, které stát ničí nejen ekonomicky, ale i sociálně a politicky.

Dluh je možno také **splatit privatizací** k čemuž Irsko částečně přistoupilo. Nutno je však dodat, že splácení dluhu skrze prodej státního majetku představuje pouze dočasnou variantu, neboť jakmile dojde k prodeji státního majetku, je nutné znovu hledat nové možnosti pro umoření dluhu.

Další možností se nabízí **vystoupit z Eurozóny**, čímž by došlo k obnovení suverenity irské centrální banky, která by mohla obdobně jako fiskální politika především skrze měnový kurz ovlivňovat vývoj irské národní ekonomiky. Tato otázka nejsilněji vystávala především v roce 2010, kdy se Irsko nacházelo ve vážných finančních potížích a veřejnost přestala důvěřovat v mechanismy Evropské unie a její orgány. V současnosti se toto řešení jeví jako nepravděpodobné vzhledem k tomu, že od konce roku 2014 se Irsko řadí k nejrychleji rostoucím zemím Evropské unie a Eurozóny jak celku.

Stracca (2014) dále doporučuje, že pro pevné obnovení ekonomické stability je nezbytné, aby se Irsko vrátilo jako stabilní partner na finanční, investiční a kapitálové trhy, což beze sporu obnoví důvěru v irskou ekonomiku a irský finanční sektor. Již dříve bylo stanoveno, že Irsko se vrátilo na finanční trhy v roce 2013, kdy došlo k ukončení programu finanční pomoci, nicméně do současnosti je účast finančních institucí na tomto trhu spíše opatrná.

9. Závěr

Cílem předkládané práce byl rozbor dluhové krize v Irsku, zejména pak identifikace hlavních příčin vzniku dluhové krize a její průběh z pohledu základních makroekonomických ukazatelů. Dále byla v práci navržena hospodářsko-politická opatření, která by mohla napomoci ke zlepšení současné irské ekonomické situace. Za tímto účelem byla práce strukturována do šesti nosných částí.

První kapitola se věnuje úvodu a v druhé jsou popsány cíle a metodiky práce. V třetí kapitole bylo přistoupeno k představení vzniku a vývoje Evropské měnové unie, v následující kapitole byla teoreticky vymezena dluhová krize, neboť právě tento pojem byl ústředním a tedy základním termínem této práce. Součástí této kapitoly bylo též objasnění způsobů měření a možných příčin vzniku dluhové krize.

Z hlediska stanoveného cíle byla nosná až pátá kapitola, ve které byla pozornost zaměřena na Irsko, a to ve smyslu rozboru jeho vstupu do Evropské unie, až po jeho členství v rámci Eurozóny. Hlavní pozornost pak byla zaměřena na rozbor dluhové krize v rámci Irska, která nastala na konci roku 2008 včetně identifikování hlavních příčin a dopadů této krize na makroekonomický vývoj irské ekonomiky. Bylo zjištěno, že hlavní příčinou vzniku irské dluhové krize nebyly akumulující se veřejné dluhy, ale především rizikové chování irských bank a investičních společností. Irské bankovníctví se totiž vyvíjelo ve velmi svobodném a volném duchu s absencí dohledu nad bankovním sektorem, který by zajišťoval národní dohled nad vývojem bankovního a investičního trhu a do jisté míry jej také reguloval.

Jinými slovy irská dluhová krize vznikla především vlivem velmi rychlého vzestupu úvěrů, především pak hypotečních úvěrů, díky tomu, že Evropská centrální banka udržovala od roku 2000 nízké úrokové sazby, čehož irští občané hojně využívali k financování svého bydlení a dalších statků dlouhodobé spotřeby. Díky tomu se Irsko zařadilo k zemím EU vyznačujících se nejvyšším počtem obyvatel, kteří vlastní dům, neboť v roce 2007 mělo vlastní dům 87 % irských obyvatel. Neméně podstatným rysem bylo, že většina poskytovaných úvěrů nebyla dostatečně diverzifikována a nebyla též zcela bezpečná pro irský bankovní sektor, tzn., významná část úvěrů měla spekulativní charakter, což bylo podmíněno především vládním opatřením, které se zaměřilo na zvýšení motivace občanů a investorů k nákupu nemovitostí formou různých daňových stimulů.

Následné rozšíření finanční krize z USA do Evropy vedlo k splasknutí realitní bubliny na irském finančním trhu, díky čemuž se Irsko stalo prakticky první evropskou zemí zasaženou finanční krizí. Přelomovým bylo 29. září 2008, které se do dějin Irska zapsalo jako tzv. černé pondělí, neboť v tento den vláda na sebe převzala závazky bankovního sektoru. Irsko i přes skutečnost, že bylo zemí vyznačující se poměrně přísnou fiskální politikou, se tak stalo od roku 2009 zemí, která ztratila kontrolu nad vývojem veřejných rozpočtů.

Probíhající krize se v rámci Irska prosadila především do negativního vývoje makroekonomických ukazatelů. Nejhoršího vývoje doznal vývoj míry veřejného zadlužení, tzn., zatímco v roce 2008 činila míra veřejného zadlužení 42,6% HDP Irska, v roce 2010 překročila úroveň 87,4 % HDP a v roce 2011 dokonce 111 %, přičemž až do roku 2013 zadluženost neustále rostla a stala se tak nejpalčivější problémem Irska. Vedle růstu zadluženosti, došlo též k dramatickému poklesu tempa ekonomického růstu, přičemž irská ekonomika se do recese dostala již v roce 2008. V roce 2009 pak poklesl hospodářský růst na úroveň - 6,4 %, což ve srovnání s Eurozónou jako celkem byl dramatický pokles. Dopad krize

na irskou ekonomiku se nepromítl pouze v prudkém vzestupu míry zadlužení a poklesu ekonomického výkonu Irska, ale také v rychlém vzrůstu nezaměstnanosti.

Irsko, které bylo ještě před rokem 2008 zemí EU vyznačující se nejnižší mírou nezaměstnanosti, se po roce 2009 stalo zemí vyznačující se vysokou průměrnou úrovní nezaměstnanosti. Od roku 2010 se problémem stala také dlouhodobá nezaměstnanost, která se ve srovnání s rokem 2008, kdy činila 1,7 %, se zvýšila na úroveň 9,1 % v roce 2012. Makroekonomický pokles irské ekonomiky se začal postupně prosazovat také do zhoršování podnikatelského prostředí a investičního klimatu v rámci Irska. Vzhledem k tomu, že Irsko se stalo především v 90. letech minulého století velmi otevřenou ekonomikou, představoval pokles důvěry ve vývoj irské ekonomiky citelný problém, který se začal prosazovat v postupném odlivu zahraničního kapitálu.

Celkově pak bylo zjištěno, že Irsko bylo druhou zemí Evropské unie, která nesla největší náklady krize, tzn., byla po Lotyšsku druhou zemí, která ztratila největší ekonomický výstup.

V předkládané práci byla pozornost zaměřena také na předložení vhodných řešení, jež by umožnily překonat dluhovou krizi v rámci Irska. Bylo uvedeno, že v rámci Irska zvolila vláda především rozpočtová řešení krize, která spočívala jednak v redukci vládních výdajů a jednak v posilování vládních příjmů skrze zvyšování daní. Toto řešení však není možné pokládat za dlouhodobě efektivní, neboť úsporná opatření realizovaná v době, kdy ekonomika prochází recesí, ještě intenzivněji prohlubuje hospodářské ztráty. Z toho důvodu bylo navrženo např. zavedení zvláštního fondu, ve kterém by byly alokovány finanční prostředky, jež by byly k dispozici v případě negativního hospodářského vývoje. V případě Irska bylo totiž zásadním problémem nedostatek likvidity, tedy nedostatek finančních prostředků v bankovním sektoru. Dále bylo navrženo zpřísnění dohledu a regulace bankovního sektoru Irska, dále zvážit možnosti restrukturalizace dluhu nebo vystoupit z Eurozóny.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

Literatura:

ALDERMAN, L. In Ireland, a Picture of the High Cost of Austerity [online] 2010 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2010/06/29/business/global/29austerity.html>

BALDWIN, Richard E a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2013, 580 s. ISBN 978-80-247-4568-8.

BECK, T. Ireland's banking system – looking forward [online] 2014 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.tcd.ie/iis/assets/pdf/Jan102014Beck.pdf>

BLAHOŽ, Josef a kol. *Srovnávací ústavní právo*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 520 s. ISBN 978-80-7478-687-7

BUKOVSKÝ, J. ECB na cestě k bankovní unii posiluje pravomoci [online] 2014 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: http://zpravy.e15.cz/byznys/finance-a-bankovnictvi/ecb-na-cestech-k-bankovni-unii-posiluje-pravomoci-1134124#utm_medium=selfpromo&utm_source=e15&utm_campaign=copylink

BYDŽOVSKÁ, M. Analýza problémů irských bank [online] 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/analyza-problemu-irskych-bank>

CONNOR, G., FLAVIN, T., KELLY, B. O. The U.S and Irish Credit Crises: Their Distinctive Differences and Common Features [online] 2010 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://eprints.maynoothuniversity.ie/1884/2/N206-10.pdf>

Debata o českých zájmech: faktografické shrnutí Evropský fiskální pakt. *Evropské hodnoty* [online] 2012 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2013/05/Faktografick%C3%A9-shrnut%C3%AD-FISK%C3%81LN%C3%8D-KOMPAKT-prezentace>

DĚDEK, Oldřich. *Doba eura: úspěchy a nezdary společné evropské měny*. 1. vyd. Praha: Linde, 2014, 335 s. Monografie (Linde). ISBN 978-80-7201-933-5.

DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2008, 343 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-075-1.

EICHENGREEN, B. The Irish Crisis and the EU from a Distance [online] 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: https://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2014/ireland/pdf/Eichengreen_IrishCrisisEU.pdf

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

Employment rate, by sex %. *Eurostat* [online] 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec420&plugin=1>

European union: Ireland. *Europa* [online]. 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/ireland/index_en.htm

Fiskální výhled ČR - listopad 2014. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2015-11-10]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/fiskalni-vyhled/2014/fiskalni-vyhled-listopad-2014-19775>

GDP per capita in PPS INDEX (EU28 = 100). *Eurostat* [online] 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plugin=1>

General government deficit/surplus % of GDP. *Eurostat* [online] 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00127&plugin=1>

General government gross debt - quarterly data. *Eurostat* [online]. 2015 [cit. 2015-09-28]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table>

General government gross debt % of GDP and million EUR. *Eurostat* [online] 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde410&plugin=1>

Interest Rate. *Trading economics* [online] 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/>

Inward and outward foreign direct investment flows, annual, 1970-2013. *Unctadstat* [online] 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

Ireland and the euro. *Europa* [online]. 2015 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/countries/ireland_en.htm

Ireland and the EU: Forty Years of Membership. *Eu2013* [online]. 2013 [cit. 2015-08-22]. Dostupné z: <http://eu2013.ie/ireland-and-the-presidency/abouttheeu/theeuandyou/irelandandtheeufortyyearsofmembership/>

Vysoká škola ekonomie a managementu

info@vsem.cz / www.vsem.cz

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

Irish Economy. *Fin facts* [online] 2010 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: http://www.finfacts.ie/irishfinancenews/article_1021104.shtml

Irsko dostane další finanční pomoc. *Zprávy.e15* [online]. 2013 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/byznys/finance-a-bankovnictvi/irsko-dostane-dalsi-financni-pomoc-968488>

Irsko má zelenou: může opustit záchranný program MMF a EU. *Euractiv* [online]. 2013 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/irsko-ziskalo-potvrzeni-ze-muze-opustit-zachranny-program-mmf-a-eu-011270>

JANÁČKOVÁ, S. *Krize eurozóny a dluhová krize vyspělého světa*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010. 99 s. ISBN 978-80-8654-795-4.

JANÁČKOVÁ, S. *Peripetie české ekonomiky a měny aneb nedejme si vnútit euro*. Praha: Institut Václava Klause, 2014. ISBN 978-80-87806-07-4.

JÍLEK, J. *Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada Publishing, 2013. 560 s. ISBN 978-80-247-8822-7.

KOČARNÍK, I. a kol. *Konec České konsolidační agentury*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007. 75 s. ISBN 978-80-86547-84-8.

KOHOUT, P. Krize hypoték a její důsledky [online] 207 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://pavelkohout.blogspot.cz/2007/08/krize-hypotk-jej-dsledky.html>

KUČEROVÁ, I. *Evropská unie: hospodářské politiky*. Praha: Karolinum, 2006. 341 s. ISBN 80-246-1212-7.

Labour surge past FF in latest poll. *The irish times* [online] 2009 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.rte.ie/news/2009/0212/113933-poll/>

MAES, I., MOOS, F. *Progress through crisis ? Proceedings of the conference for the 20th anniversary of the establishment of the European Monetary Institute*. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2014. 166 s. ISBN 978-92-899-1397-3

MALÝ, J. Krize eurozóny: současný stav a perspektivy [online] 2013 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: www.eu-vyzkum.eu/pdf/OPVK_11_2013.pdf

MEJSTŘÍK, M. a kol. *Bankovnictví v teorii a praxi*. Praha: Karolinum, 2015. 850 s. ISBN 978-80-246-2870-7.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

MEYER, H. The Eurocrisis and the Stability and Growth Pact [online] 2011 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.socialeurope.eu/2011/09/the-eurocrisis-and-the-stability-and-growth-pact/>

MUSÍLEK, P. Příčiny finanční krize a selhání regulace. *Český finanční a účetní časopis*, 2008, roč. 3, č. 4, s. 6-20. ISSN 1802-2200.

People at risk of poverty or social exclusion %. *Eurostat* [online] 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdsc100&plugin=1>

POLOUČEK, S. a kol. *Peníze, banky, finanční trhy*. Praha: C. H. Beck, 2009. 415 s. ISBN 978-80-7400-152-9.

Private sector debt: loans, by sectors, consolidated - % of GDP. *Eurostat* [online] 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipspd25&plugin=1>

ROUBINI, N., STEPHEN, M. *Krizová ekonomie: budoucnost finančnictví v kostce* Praha: Grada Publishing, 2011. 296 s. ISBN 978-80-247-4102-4.

SCHENK, T. EUROPEAN NETWORK ON DEBT AND DEVELOPMENT (EURODAD) [online] 2014 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.eurodad.org/files/pdf/537475054c4d5.pdf>

STRACCA, L. The Global effect of the euro debt crisis [online] 2014 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1573.pdf>

ŠTĚRBOVÁ, L. a kol. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing, 2013. 368 s. ISBN 978-80-247-4694-4.

ŠVIHLÍKOVÁ, I. Veřejné dluhy, „bankroty“ států a možná řešení [online] 2011 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://www.vip-vs.sk/clanky-prispevky-blogy/106-svihlikova-i-verejne-dluhy-bankroty-statu-a-mozna-reseni>

TOMŠÍK, V. a kol. *Bankovní unie: Morální hazard evropských rozměrů?* Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2013. ISBN 978-80-87460-15-3.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

Total general government expenditure % of GDP. *Eurostat* [online] 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00023&plugin=1

Total general government revenue % of GDP. *Eurostat* [online] 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00021&plugin=1>

Total unemployment rate %. *Eurostat* [online] 2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec450&plugin=1>

Vládní finanční statistika. *Česká národní banka* [online]. 2003-2015 [cit. 2015-11-10]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/vladni_fin_stat/